

Kinas moderne historie

讲文明树新风 公益广告

中国精神 中国形象 中国文化 中国表达

我的中国梦

相信阳光总在风雨后
相信风雨过后是彩虹
你是实现梦想的精英
你是实现梦想的精英
让我轻轻走过你的面前
沐浴着你温暖的阳光
让我与你同行
在通往梦想的道路上
啊，中国
我的梦
梦在香……

—路

中国网络电视台制 天津泥人张彩塑 林钢作

XI JINPING OG DEN KINESISKE DRØM

Xi Jinping og hans vision om at "Kinas drøm er nationens drøm og også hver eneste kinesers drøm".
Plakat fra Beijing i 2014.

Foto: Lene Sønderby Bech og Christian Nielsen

På Partikongressen 15. november 2012 blev Xi Jinping udnævnt til generalsekretær for Kinas Kommunistparti (Gòngchǎndǎng, 共产党) og formand for Den Centrale Militærkommission. 14 dage efter besøgte Xi Jinping Nationalmuseet i Beijing. Efter at have set udstillingen *Vejen til genrejsning* om Kinas moderne historie holdt han en tale, hvori han præsenterede sine politiske visioner for fremtiden.

I talen lovede Xi Jinping, at Kina skal blive økonomisk, politisk og militært stærkt, så landet aldrig igen kan blive ydmyget af fremmede magter. Frem til starten af 1800-tallet var Kina verdens rigeste nation, og med "den store genrejsning af den kinesiske nation" vil Xi Jinping sikre, at landet genindtræder på den position og bliver en global stormagt. Samtidig lovede han kineserne øget velstand, mindre forurening og et lykkeligt liv.

Xi Jinping kaldte sin politiske vision for en "kinesisk drøm". Men hvad består den kinesiske drøm reelt af? Hvilke historiske og kulturelle forestillinger bygger den på? Hvordan har Xi Jinping og Kommunistpartiet valgt at lancere drømmen, og hvordan er den blevet modtaget af den kinesiske befolkning? Hvilke konsekvenser vil denne forandringsproces umiddelbart få? Det er spørgsmålene, som dette kapitel sætter fokus på.

Fagligt fokus: Kapitel 1

- Den kinesiske drøm: indenrigs-, udenrigs- og sikkerhedspolitiske mål
- Kinesisk nationalromantik: historiebrug og -misbrug
- Propaganda og markedsføring af den kinesiske drøm
- Kontinuitet og forandring: socialisme med kinesiske karakteristika i en ny æra

DEN KINESISKE DRØM

Xi Jinping og de andre medlemmer af Kinas nyudnævnte topledelse på i alt syv personer besøgte nationalmuseet den 29. november 2012. Efter at have set udstillingen holdt Xi en af sine første taler som generalsekretær for Kommunistpartiet. I talen, der var fyldt med historiske referencer, fortalte han, at han var blevet meget berørt af at se udstillingen og lovede, at Kina aldrig skal blive ydmyget igen.

Foto: People's Daily/Weibo

Det var ingen tilfældighed, at talen den 29. november 2012 blev afholdt på Nationalmuseet i Beijing. Museet ligger ud til Den Himmelske Freds Plads i det politiske centrum af Kina. Historisk har pladsen haft kolossal betydning for Kina og kineserne. Det var her, at millioner af studerende demonstrerede i 1919 og 1989, Formand Mao ligger balsameret i sit mausoleum midt på pladsen, det kejserlige palads grænser op til pladsen, og den kinesiske regerings hovedkvarter ligger i umiddelbar nærhed.

I 2007 sendte den statslige kinesiske tv-station, CCTV, en dokumentarserie om Kinas moderne historie med titlen *Vejen til genrejsning* (Fùxīng zhī lù, 复兴之路). I seks afsnit kunne man følge udvalgte højdepunkter fra Kinas historie med hovedvægten lagt på de såkaldte "100 års ydmygelser" (s. 64), som Kina blev udsat for af fremmede magter. De sidste to afsnit af serien handlede om tiden efter Kommunistpartiets magtovertagelse i 1949, hvor ydmygelserne blev bragt til ophør. I 2009 fulgte nationalmuseet op med en særudstilling med samme titel. Som i tv-serien følger man Kinas historie fra 1840 og frem til nutiden. Der er historier og billeder af imperialistiske englændere, morderiske japanere, feudalistiske magthavere og undertrykte kinesere. Flere sale er dedikeret til tiden efter "befrielsen" i 1949 med vægten lagt på Deng Xiaopings reformer. Museets historiebrug er både legitimerende og ideologisk. Det kommer bl.a. til udtryk i præsentationen af udstillingen, der "demonstrerer den glørværdige, men lange vej til national lykke og velstand og den beskriver, hvordan det kinesiske folk valgte marxismen, Kinas Kommunistparti, socialismen og reformpolitikken."

Kina har en mere end 4.000 år lang civilisationshistorie. Den fremstilles ofte som en ubrudt kæde af dynastier og kejsere, der fulgte hinanden, som perler på en snor. Kinas historie er dog fyldt med revolutioner, borgerkrige, politiske og sociale omvæltninger og forandringer i styreform og politisk ideologi. Udstillingen på nationalmuseet fastholder idealet om kontinuitet, og med citater fra både Mao Zedong og klassiske kinesiske poeter skabte Xi Jinping også en sammenhæng mellem det kejserlige Kina og det moderne Kina, ledet af Kommunistpartiet. I talen på nationalmuseet præsenterede Xi Jinping sit politiske slogan om den "kinesiske drøm" (Zhōngguó mèng, 中国梦). Dette slogan indeholder hans politiske ambitioner som præsident og rummer den overordnede politik, som skal realiseres i hans tid som præsident.

Genrejsning (复兴)

"Genrejsning af nationen" er det vigtigste element i Xi Jinpings kinesiske drøm. Det kinesiske ord for at genrejse er "fùxīng" (复兴), som også kan oversættes til "at genoplive", "at genskabe", "at forny" eller "renæssance".

Xi Jinpings første tale om den kinesiske drøm blev holdt i så vage og uklare vendinger, at de færreste havde en tydelig idé om, hvad drømmen reelt kommer til at betyde for Kina og kineserne. At Kina skal genrejses og blive en politisk, økonomisk og militær stormagt, forstod de fleste kinesere, og mange glædede sig over udsigten til, at blive rige. Men hvad drømmen konkret går ud på, og hvordan den skal realiseres, havde kun de færreste et bud på. Siden talen på nationalmuseet, har "Kinas drøm" været et fast slogan for Xi Jinping og Kommunistpartiet, og den kinesiske drøm præsenteres flittigt i taler, interviews, tv-shows og bøger. De statsstyrede kinesiske medier har dagligt bragt historier om drømmen, og overalt i det kinesiske samfund er der hængt propaganda op for drømmen.

Hvor tidligere kinesiske præsidenter havde svært forståelige politiske slogans, er Xi Jinpings let forståeligt for alle. Alle har drømme og idealer, og alle kan uden problemer forholde sig til løfterne om større velstand og et stærkere Kina. Propagandaplakater opfordrer befolkningen til at være loyale over for Xi Jinping og den kinesiske ledelse for eksempel med sloganet "Uden Kommunistpartiet intet nyt Kina". Befolkningen skal være patriotiske og forfølge deres egne drømme, men "kun når landet og nationen klarer sig godt, kan alle mennesker klare sig godt."

☞ Som historien har vist og vil fortsætte med at vidne om, vil genrejsning af nationen, uden Kinas Kommunistparti til at lede det, kun være ønsketænkning.

Xi Jinping 2017

I starten blev den kinesiske drøm præsenteret som "Kinas drøm", en drøm om national storhed. Fokus blev snart ændret til en fælles drøm for både nationen og befolkningen med sloganet "Kinas drøm, min drøm" (Zhōngguó mèng, wǒ de mèng, 中国梦, 我的梦). Den kinesiske befolkning skal stå sammen bag partiet i bestræbelserne på at realisere drømmen. Denne tilgang understregede Kommunistpartiets fokus på kollektivismen i samfundet og ønsket om at fremme national opbakning til partiet og præsidenten. De statskontrollerede kinesiske medier fulgte op med at beskrive den "dybtføjte entusiasme" i befolkningen for Xi Jinpings kinesiske drøm.

De 12 socialistiske kerneværdier

I tiden efter den første tale på nationalmuseet blev der overalt i Kina opsat propagandaplakater med "12 socialistiske kerneværdier" (shèhuìzhūyì héxīn jiàzhíguān, 社会主义核心价值观), der skal realiseres med Kinas genrejsning. De 12 kerneværdier udgør det ideologiske fundament for den kinesiske drøm og handler om nationale, sociale og individuelle mål:

- **Nationale værdier**
velstand (fùqiáng, 富强), demokrati (mínzhǔ, 民主), civilisation (wénmíng, 文明), harmoni (héxié, 和谐)

- **Sociale værdier**
frihed (zìyóu, 自由), lighed (píngděng, 平等), retfærdighed (gōngzhèng, 公正), lov og orden (fǎzhì, 法治)
- **Individuelle værdier**
patriotisme (àiguó, 爱国), pligtopfyldenhed (jìngyè, 敬业), ærlighed (chéngxìn, 诚信), venlighed (yǒushàn, 友善)

De 12 socialistiske kerneværdier og en smilende præsident. Plakat fra Beijing 2017.

Foto: Lene Sønderby Bech og Christian Nielsen

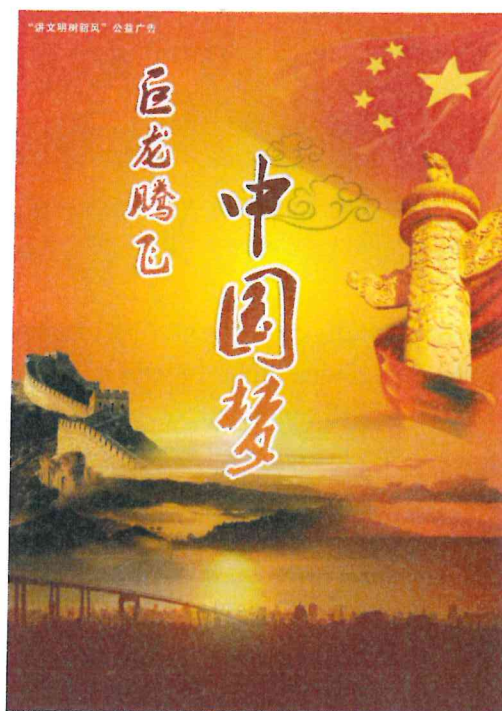
Blandt de vigtigste elementer i Xi Jinpings vision er, at den kinesiske økonomi skal omlægges, så den bliver baseret på forbrug og serviceydelser i stedet for produktion og eksport. I 2013 præsenterede premierminister Li Keqiang "Made in China 2025"-planen (s. 179), der med massiv satsning på innovation og højteknologi skal bidrage til økonomisk vækst. Samme år erklærede Li Keqiang krig mod Kinas massive forurening. Også udenrigs- og sikkerhedspolitik har høj prioritet i den kinesiske drøm: det kinesiske militær skal moderniseres, så det bliver i stand til "at vinde krige". Xi Jinpings mest ambitiøse mærkesag er Den Nye Silkevej (s. 198), der skal skabe nye handelsveje og forbinde Kina med Afrika, Asien og Europa.

Xi Jinpings kinesiske drøm om national genrejsning

Målsætning	Beskrivelse	Vigtigste metoder
Stærkt og rigt	Økonomisk, politisk og militær stormagt	Omlægning af økonomien Den Nye Silkevej Made in China 2025-planen Styrket militær
Civiliseret	Lighed for loven, retfærdighed, velstand og rig kultur	Udryddelse af ekstrem fattigdom Fordoblet indtægt inden 2020 Styrket retspleje
Harmonisk	Venskab, ærlighed, pligtopfyldelse og patriotisme	Propaganda og uddannelse
Smukt	Sundt samfund med lav forurening	Satsning på grøn energi

Den historiske kontekst for den kinesiske drøm

Opfordringer til genrejsning af den kinesiske nation har lydt mange gange i Kinas moderne historie. Reformvenlige politiske ledere og intellektuelle fra den såkaldte Selvstærkelsesbevægelse i slutningen af 1800-tallet ønskede at genrejse det svækkede Qing-dynasti efter ydmygelserne i krigen mod de vestlige magter. I 1904 opfordrede nationalistlederen Sun Yatsen til at modernisere Kina og at "smide manchuerne ud, genrejse Kina og etablere en republik". Ydmygelserne af Kina fortsatte efter Qing-dynastiets fald i 1911 og fremkaldte 4. maj-bevægelsen 1919 (s. 94), hvor studerende og intellektuelle ville stoppe den udenlandske indflydelse i Kina. Den stærkt nationalistiske bevægelse krævede et opgør med Kinas traditionelle værdier og kæmpede for frihed, demokrati og ligestilling. Opgør med

"Kinas drøm, den store drage rejser sig". Plakat fra Shanghai 2018.

Foto: Lene Sønderby Bech og Christian Nielsen

traditionelle værdier, modernisering af samfundet og genrejsning af den kinesiske nation var også centrale temaer for Mao Zedong efter kommunisternes magtovertagelse i 1949. Deng Xiaoping kom til magten i 1978 og ville "genrejse Kina" med økonomiske reformer og åbning mod omverdenen og hans efterfølgere, Jiang Zemin og Hu Jintao, opfordrede begge til "den store genrejsning af den kinesiske nation".

Xi Jinping er således ikke den første kinesiske leder, der har villet genrejse den kinesiske nation, men hans kinesiske drøm adskiller sig på et afgørende punkt fra tidligere opfordringer. I deres kamp for at skabe et nyt Kina har tidligere politiske ledere i Kina krævet et opgør med landets historiske traditioner for at kunne se fremad og modernisere Kina. Xi Jinping vil genrejse Kinas historiske position og fremhæver fortællinger om Kinas storhed under de store kejserdynastier, hvor Riget i Midten var ledet af han-kinesere, og landet var økonomisk, politisk og militært stærkere end alle andre nationer. Det var et Kina, der handlede med omverdenen, var åbent og innovativt, og som havde en forfinet kultur og ikke mindst en handlekraftig og enerådige kejsere til at lede landet. Kinas position og kulturelle selvforståelse kom under pres fra midten af 1800-tallet. Det sidste kejserdynasti svaghet, og de mange militære nederlag og ydmygelser fra fremmede magter har brændt sig fast i den kollektive bevidsthed, hvilket har banet vejen for Xi Jinpings kinesiske drøm og hans løfte om, at Kina aldrig igen skal ydmyges.

KOMMUNISTPARTIETS UDFORDRINGER

Der var mange udfordringer for den nyudnævnte præsident. Kommunistpartiet var i en af sine største kriser siden magtovertagelsen i 1949. Årtiers praksis med kollektiv ledelse og uddelegering af magt og ansvar, havde skabt intern strid i partiet, hvor forskellige fløje kæmpede om magten. De interne magtkampe og talrige politiske skandaler var ved at handlingslamme partiet, samtidig med, at det blev stærkt kritiseret for årtiers udbredt korruption, ødselhed og magtmisbrug. I stort tal havde kineserne mistet tilliden til partiet og landets ledere. Mange var af den opfattelse, at politikerne havde fjernet sig fra folket og mangeledede visioner. Partiets ideologiske betydning var dalende, dels på grund af historisk fejlslagne politiske kampagner og dels fordi kineserne nu gik mere op i økonomisk fremgang end politik og ideologi. For mange af partiets medlemmer, var medlemskabet blevet en genvej til at realisere egne økonomiske mål, snarere end et ønske om at tjene kommunismen og nationen.

De tocifrede vækstrater var afløst af et stadigt lavere væksttal. Kina var stadig verdens fabrik, hvor billig og lavt uddannet arbejdskraft masseproducerede varer til eksport. Den model kunne ikke fortsætte. Med begrænset innovation og udvikling var Kina ved at havne i den såkaldte middelindkomstfælde, hvor man har nået middelvelstand ved hjælp af lave lønninger og simpel teknologi, men ikke har teknologien til at kunne konkurrere med de rige lande. Landets økonomi skulle omlægges til at blive baseret på forbrug og højteknologi, men det krævede handling fra regeringen. Der var også sociale spændinger

mellem rig og fattig. Selvom millioner var løftet ud af fattigdom, levede mange kinesere stadig i ekstrem fattigdom, samtidig med at antallet af dollarmilliardærer steg. Landets mere end 280 millioner migrantarbejdere ønskede også bedre vilkår. De mange års ensidige fokusering på økonomisk vækst havde gjort Kina til verdens mest forurenede land og fødevareskandalerne stod nærmest i kø.

Da Xi Jinping blev udnævnt til generalsekretær, blev det fremhævet, at partiet stod over for enorme udfordringer – især med korrupsion og bureaukrati. De mange sager om magtmisbrug, fortielser og bestikkelse i partiet havde skabt indre spændinger, vrede og ulmende politisk uro. Alene i 2010 var der mere end 180.000 demonstrationer i Kina. Den udvikling kunne på sigt true Kommunistpartiets magtmonopol, så noget måtte gøres for at genrejse partiets omdømme og styrke. Der skulle skabes en fortælling, der kunne forene befolkningen og give dem tillid til partiet og håb for fremtiden.

Xi Jinping – folkets mand

Xi Jinping har den rette baggrund. Han er søn af en fremtrædende politiker, har været partileder i Shanghai og en del af Kommunistpartiets ledelse siden 2007. Han er karismatisk, selvsikker og så er han gift med en af Kinas mest populære folkesangere. Kommunistpartiets ledelse har fra starten gjort meget for at iscenesætte Xi Jinping som folkets mand. Fra det øjeblik han kom til magten, har storstilede propagandakampagner sørget for, at hans politiske budskaber og smilende ansigt har været synligt overalt i det kinesiske samfund. Han bliver fremstillet som en kærlig og omsorgsfuld leder, der er i tæt kontakt med befolkningen og taler deres sprog og deres sag. Xi Jinping har selv introduceret en ny og anderledes stil for kinesiske ledere, både i form og indhold. Han optræder med stor selvtillid, hans sprog er enkelt og budskaberne letforståelige.

Xi Jinping har beskrevet sit politiske projekt som en redningsaktion for Kommunistpartiet. Efter at have præsenteret sin politiske vision om den kinesiske drøm og nationens genrejsning, iværksatte han kampagner for at genrejse og rydde op internt i Kommunistpartiet. Kampen mod korrupsion og ekstravagance fjernede mange af Xi Jinpings politiske fjender og kritikere, men ramte ikke hans egne allierede. Gradvist har han fået fjernet næsten alle sine modstandere i partiet og indsat sine egne loyale støtter i de vigtigste politiske organer. Kommunistpartiet er nu samlet om hans linje, og det er ham og kun ham, der tegner partiet over for befolkningen.

Kinesisk nationalisme

Xi Jinping har således adresseret mange af de udfordringer Kommunistpartiet stod over for. Der er blevet gennemført store økonomiske reformer, blandt andet for at bekæmpe fattigdom og ulighed. For at styrke partiets legitimitet i befolkningen, har partiet i årtier kørt kampagner for nationalisme. Overalt har der været propaganda for at elske fædrelandet og opfordringer til at stå sammen med Kommunistpartiet mod udenlandske fjender og kritikere. Enhver kritik af Kina bliver udlagt som indblanding i landets interne affærer og

som kritik af det kinesiske folk og brugt som bevis på, at udlandet igen vil ydmyge Kina og begrænse dets mulighed for at blive en stormagt.

Patriotisk ungdom fejrer OL i Beijing i 2008.

Foto: Lene Sønderby Bech og Christian Nielsen

Samtidig har Xi Jinping hyldet traditionelle kinesiske værdier og advaret befolkningen mod at lade sig påvirke af vestlige værdier. Det har været en effektiv måde til at aflede kinesernes opmærksomhed fra, at han som præsident har stået for en langt strammere politisk og ideologisk linje end hans forgængere. Under hans styre er der blevet slået hårdt ned på alle kritiske stemmer. Censuren og kontrollen med de sociale medier og internettet er skærpet, ytringsfriheden indskrænket, journalister bliver forhørt og arresteret, menneskerettighedsforkæmpere forfølges, kunstnere chikaneres, advokater bliver tilbageholdt, religiøse og etniske mindretal undertrykkes og befolkningen overvåges overalt.

KILDER TIL KAPITEL 1

Kilde 1: Tale af Xi Jinping, 29. november 2012

I talen præsenterer Xi Jinping "den kinesiske drøm" som en vision om Kinas udvikling de kommende årtier. Talen blev holdt på nationalmuseet i Beijing, i forbindelse med udstillingen *Vejen til genrejsning*.

Vi har netop besøgt udstillingen *Vejen til genrejsning*. Denne udstilling ser tilbage på gårsdagens kinesiske nation, fremviser dagens kinesiske nation og præsenterer morgendagens kinesiske nation. Efter at have set udstillingen, fik jeg mange tanker og følelser, for den var både belærende og oplysende.

Gårsdagens kinesiske nation kan med rette kaldes "et uigennemtrængeligt pas, som en væg af jern"¹. I begyndelsen af den moderne tidsalder blev vores nation udsat for ekstremt mange lidelser og blev afkrævet ofre så store, at noget lignende sjældent er set magen til i verdens historie. Men det kinesiske folk overgiver sig aldrig. Igen og igen rejste det sig med kraft og vilje til at stå imod og til slut greb det fat om sin egen skæbne. Vi påbegyndte den enorme proces med at opbygge vores egen nation. Dette demonstrerer til fulde den store nationale ånd, der har patriotisme som sin kerne.

Dagens kinesiske nation kan med rette kaldes "den korrekte vej skaber forandringer"². Siden vi begyndte reformerne og åbningen, har vi sammenfattet historiske erfaringer, vedholdende og utrætteligt lavet undersøgelser og til slut fundet den korrekte vej til at virkeliggøre den store genrejsning af den kinesiske nation. Denne vej er socialisme med kinesiske karakteristika.

Morgendagens kinesiske nation kan med rette kaldes "en tid vil komme til at ride på vinden og trodse bølgerne"³. Siden 1840 har vi kæmpet uafbrudt og vi har skabt enestående forudsætninger for den store genrejsning af den kinesiske nation. Vi kan alle mærke, at vi er kommet nærmere målet om den store genrejsning af den kinesiske nation, end på noget andet tidspunkt i historien, og vi har større selvtillid og flere evner til at virkeliggøre dette mål, end på noget andet tidspunkt i historien.

Når vi ser tilbage i tiden, bør alle kammerater i vores parti huske grundigt på, at hvis vi er tilbageskuende, så vil vi blive straffet. Kun udvikling kan sikre at vi bliver stærkere. Hvis vi ser på nutiden, må alle kammerater i partiet huske grundigt på, at den vej vi vælger bestemmer vores skæbne, og at finde den korrekte vej er bestemt ikke nemt, men vi må

1. Citatet stammer fra digtet *Loushan Passet* (Yì Qín é Lóushān Guān, 忆秦娥娄山关) fra 1935 af Mao Zedong.
2. Titel på en meget populær kinesisk tv-serie fra 2009.
3. Citatet stammer fra digtet *Den hårde rejse* (Xínglù nán, 行路难) af Li Bai (701-762).

uden tøven fortsætte fremad. Når vi ser mod fremtiden, må alle kammerater i partiet huske grundigt på, at de store planer skal realiseres og vi har stadig en lang og besværlig vej at gå.

Alle mennesker har idealer og mål. Vi siger, at alle mennesker også har drømme. Nu taler alle om Kinas drøm, men hvad er Kinas drøm? Jeg tror på, at realiseringen af den store genrejsning af den kinesiske nation, er den mægtigste kinesiske drøm om nationen i moderne tid. Det er fordi denne drøm indeholder og tilbyder det, som mange generationer af kinesere længe har ønsket sig, og den afspejler den kinesiske nation og det kinesiske folks interesser, og den er, hvad hver eneste søn og datter i Kina ser frem til.

Historien fortæller os, at hvert eneste menneskes fremtidige skæbne er tæt forbundet med hele landets og hele nationens fremtidige skæbne. Kun når landet og nationen klarer sig godt, kan alle mennesker klare sig godt. Vores historiske opgave med at kæmpe for den store genrejsning af den kinesiske nation er både glørværdig og vanskelig. Den kræver, at generation efter generation af kinesere uden tøven gør en fælles indsats. Man siger, at tom tale skader nationen, mens hårdt arbejde bringer genrejsning. Denne generation af medlemmer af Kommunistpartiet må fortsætte med sagen og arbejde sig fremad, tage ved lære af fortiden og lede os ind i fremtiden, og indrette vores parti, så det kan forene folk fra alle etniske grupper i hele landet. Vi skal udvikle vores land og vores nation, og uden tøven skal vi fortsætte den modige kamp for, at nå vores historiske mål omkring den store genrejsning af den kinesiske nation.

Jeg er overbevist om, at når vi når frem til Kinas Kommunistpartis 100-års fødselsdag (i 2021), vil målsætningen om, at opbygge et moderat velstående samfund være indfriet. Jeg er overbevist om, at når vi når frem til 100-års fødselsdagen (i 2049) for grundlæggelsen af Folkerepublikken Kina, vil målsætningen om, at opbygge et moderne socialistisk land, der er rigt, stærkt, demokratisk, civiliseret og harmonisk være indfriet. Jeg er endnu mere overbevist om, at drømmen om genrejsning af den kinesiske nation kan blive realiseret!

习近平：在参观《复兴之路》展览时的讲话, aisixiang.com

2. Det gamle Kina

Kina er en af verdens ældste civilisationer. Kineserne bærer således på en ældgammel historie og med denne en kulturel ballast bl.a. i form af konfucianismen, der trods alle omvæltninger spiller en afgørende rolle i det kinesiske samfund den dag i dag. Det er Kinas ældste historie, konfucianismen samt kulturelle særtræk, der bliver behandlet i dette kapitel.

De ældste dynastier

Kinas ældste historie deles normalt op i en række afgrænsede tidsperioder, kaldet dynastier. Et dynasti er en periode, hvor en bestemt befolkningsgruppe eller slægt har siddet på den politiske magt. Det første dynasti i kinesisk historie var Shang-dynastiet, der eksisterede ca. 1600-1000 f.v.t. Da Shang-dynastiet opstod, havde der allerede levet primitive stammesamfund rundt omkring i det nuværende Kina i adskillige tusinde år. Nogle opfatter disse stammesamfund som et selvstændigt dynasti, Xia-dynastiet. - Det, der adskilte Shang-dynastiet fra de tidligere stammesamfund, var dannelsen af en kinesisk centralmagt (statsmagt). Ligesom man i Shang-dynastiet så en begyndende bydannelse og en forfinelse af en lang række håndværk. Arealmæssigt dækkede Shang-dynastiet et langt mindre område, end det vi i dag kender som Kina, idet det indskrænkede sig til et område langs Huanghe (Den gule Flod) i Nordkina.

Kulturelt var Shang en vigtig periode i kinesisk kultur. Det var under Shang-dynastiet, skriftsproget udvikledes. Der kendes således ca. 5000 skriftegn fra perioden, - ikke alle er dog læselige i dag. Også udnyttelsen af silkeormen og tilvirkning af silkestoffer tog sandsynligvis sin begyndelse under Shang-dynastiet. Da Shang-dynastiet i 1027 f.v.t. faldt, blev det afløst af Zhou-dynastiet. Sidenhen fulgte 11 dynastier indtil Kinas sidste dynasti, Qing-dynastiet, i 1644 kom til magten.

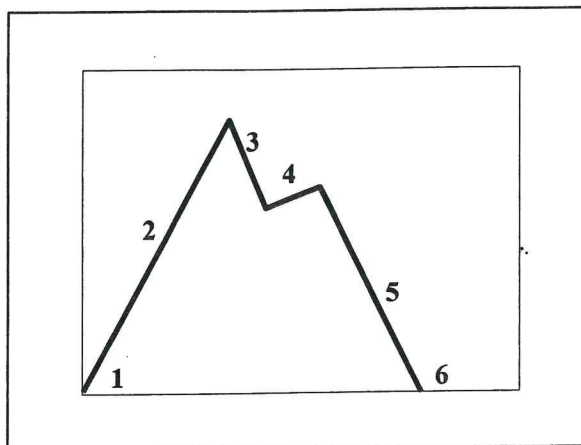
Fig. 6: Kinas dynastier

Dynasti	År	Dynasti	År
Xia	2100 - 1600 f.v.t.	Sui	589 - 618
Shang	1600 - 1100 f.v.t.	Tang	618 - 907
Zhou	1100 - 206 f.v.t.	De 5 dynastier	907 - 960
Qin	221 - 206 f.v.t.	Song	960 - 1279
Han	206 f.v.t. - 220 e.v.t.	Yuan	1279 - 1368
De 3 kongeriger	220 - 265	Ming	1368 - 1644
Jin	265 - 420	Qing (Manchu-dynastiet)	1644 - 1911
Sydlig og nordl. dynastier	420 - 589	Republik fra 1911	

Dynastiskiftene har fulgt et bestemt mønster, som er illustreret ved hjælp af modellen. I fase 1 overtog et nyt dynasti magten. Det kunne f.eks. ske, når det tidligere dynasti var svækket som følge af en naturkatastrofe (jordskælv, oversvømmelse osv.), et oprør eller en invasion udefra. Efter magtovertagelsen etablerede den nye kejser sig med centralmagt og administration (fase 2). Herefter blomstrede dynastiet. Kejserens embedsmænd tilranede sig imidlertid langsomt mere og mere magt, og korruptionen bredte sig. Det førte i fase 3 til et begyndende forfald. I fase 4 forsøgte kejseren at genoprette

dynastiet. Det lykkedes som regel ikke. Dynastiet forfaldt derfor langsomt (fase 5), og magten gik over til et nyt dynasti (fase 6). Nogle dynastier gennemløb hurtigt denne udvikling og mistede magten på kun 30-50 år. Andre dynastier formåede at holde sig på magten i flere hundrede år.

Fig. 7: Dynastiskifte i kinesisk historie

Under Zhou-dynastiet oplevede Kina en intellektuel blomstringsperiode. Dette skyldtes ikke mindst Konfucius, der med sine tanker og ideer ikke blot satte præg på sin samtid men også eftertidens Kina.

Konfucianismen

Konfucianismen blev formuleret af Konfucius, der levede 550-479 f.v.t. Konfucius levede i en fase af Zhou-dynastiet (- den kinesiske jernalder), hvor dynastiet var ved at falde fra hinanden. Kina var i realiteten på vej til at blive opdelt i en række mindre selvstændige stater, der bekrigede hinanden for at gøre deres magtområder så store som muligt. Samtidig blev Zhou-dynastiet presset udefra, specielt fra nord. Her var et dynamisk rige, Qin-riket, under opbygning. For at beskytte sig mod Qin-riket påbegyndtes opførelsen af den nordlige del af Den kinesiske Mur som et gigantisk fæstningsværk mod de udefrakommende fjender. Med fjender udefra og interne opløsningstendenser var Zhou-dynastiet naturligvis svækket.

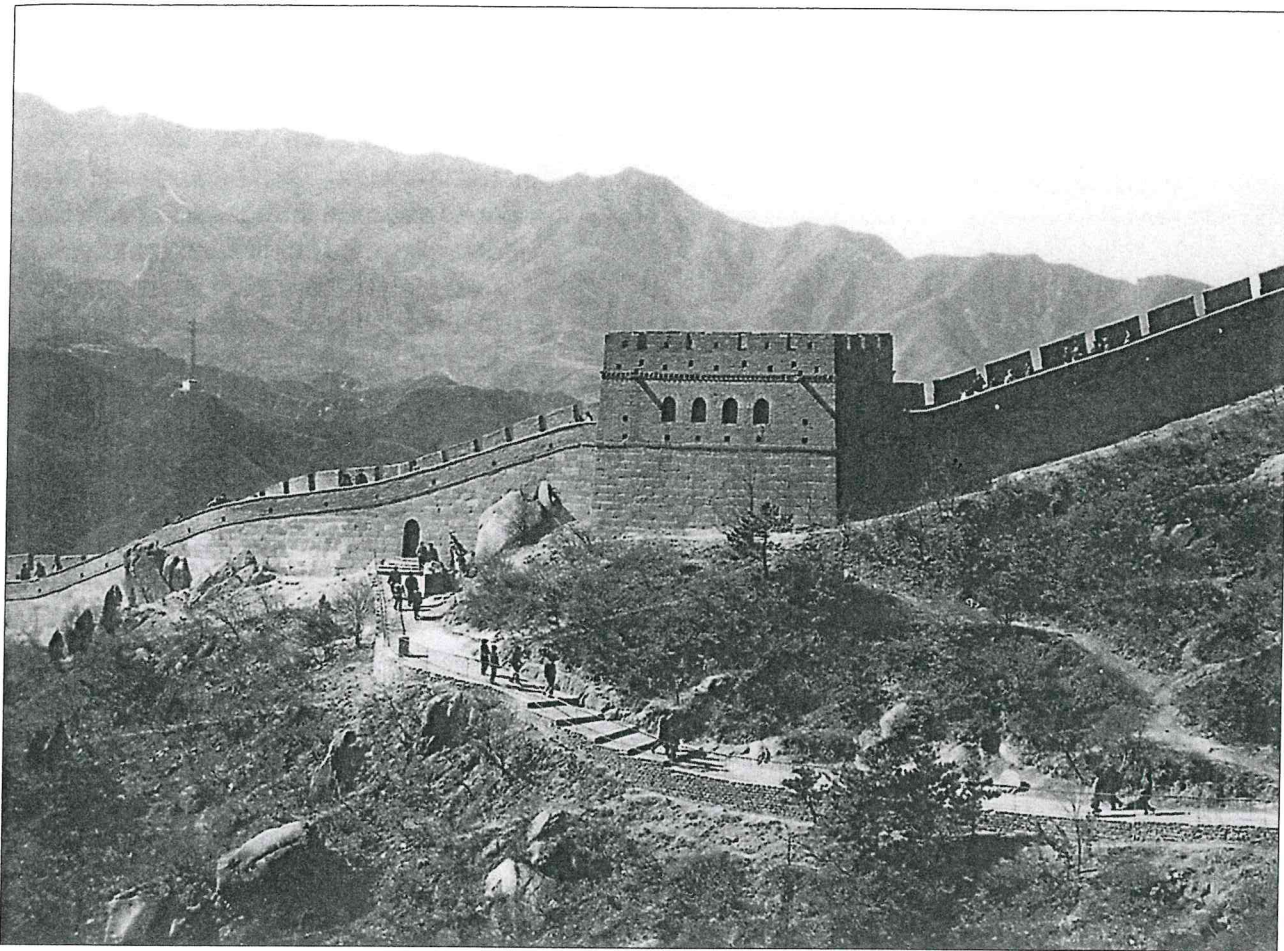
Konfucius betragtede samfundsopløsningen med bekymring, idet han så et harmonisk samfund som idealet. Han arbejdede derfor på at finde frem til, hvilke krav man skulle stille til den rette hersker:

*"... Hvis du vil styre staten, må du først få orden i dit eget hus, hvis du vil have orden i dit eget hus, må du først bearbejde din egen moral, hvis du vil bearbejde din egen moral, må du skabe orden i dit hjerte. For at skabe orden i dit hjerte, må du være oprigtig. Deraf følger, når du er oprigtig, er dit hjerte rent, og din moral i orden; når din moral er i orden, vil dit hus være i orden, først da kan du styre staten ..."*⁵

Citatet illustrerer, at hjørnesteenene i det konfucianske samfund var herskeren (repræsenteret af kongen eller kejseren), familien og (den rette) moral. Konfucius's tænkning var hverken en ideologi eller en religion. Det var en række moralske læresætninger og leveregler, der alle illustrerede, hvordan individet burde opføre sig i det eksisterende samfund.

Der eksisterer ikke skrifter fra Konfucius, idet han aldrig skrev noget ned. I egne øjne anså han ikke sin tænkning som nyskabende, idet han selv mente, at han blot opsamlede og formulerede "god gammel kinesisk lærdom". Han overleverede denne lærdom i form af ordsproglignende fabler. Fablerne blev videregivet til hans elever. En af disse, Mencius, skrev mange af fablerne ned. Det er således fra

⁵ Citatet er hentet fra Lee Siow Mong: *Spectrum of Chinese Culture*, s. 14, Malaysia 1995

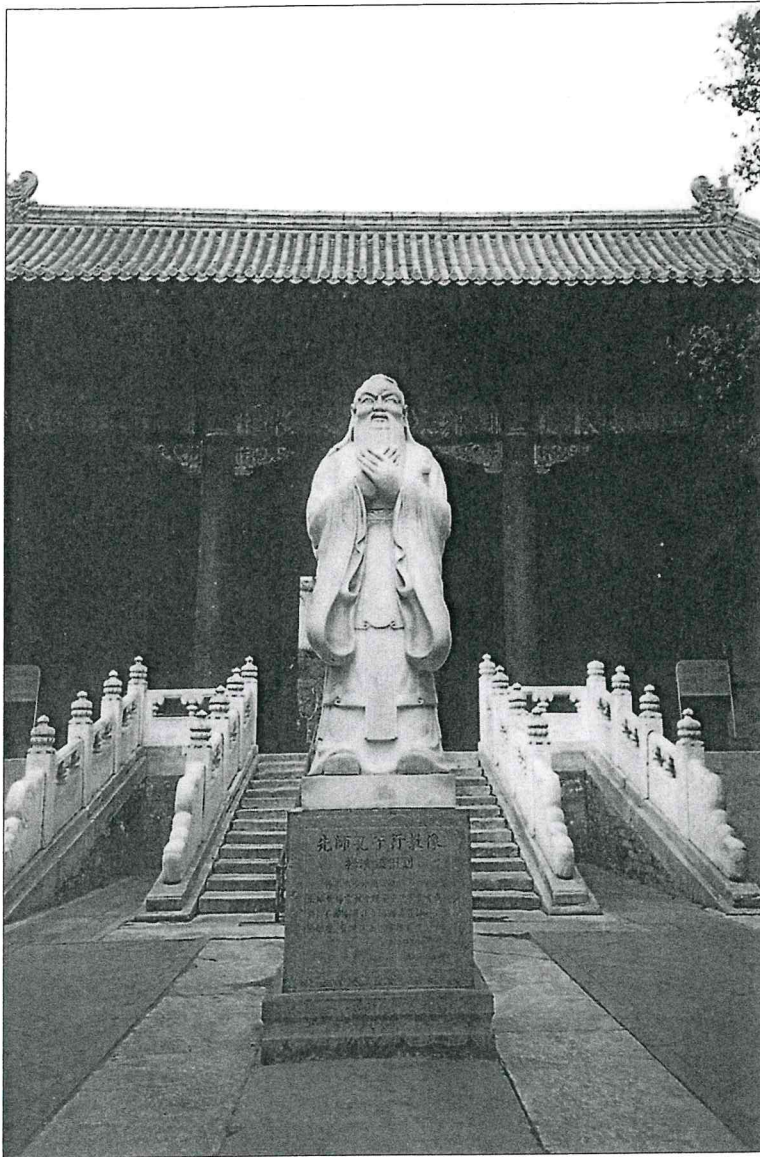
Første del af Den kinesiske Mur blev bygget mod nord for at forsvare Zhou-dynastiet mod Qin-riget. Da Qin erobrede magten i Kina, fortsatte udbygningen af muren mod vest, idet målet nu var at forsvare Kina mod mongolerne. Det lykkedes ikke på langt sigt, idet det i 1200-tallet lykkedes Djengis Khan og dennes søn Kubilai Khan at grundlægge et mongolsk dynasti i Kina. Den kinesiske Mur er ca. 6000 km lang, og der blev bygget på den i ca. 2000 år. Arbejdet ved muren var tvangsarbejde, og ingen har noget kvalificeret bud på hvor mange millioner bønder, der har deltaget i og er omkommet som følge af opførelsen af muren. Under Det store spring Fremad (1958-62) opfordrede Mao bønderne til at hente byggematerialer fra muren, idet han sagde, at "muren er folkets ejendom".

Konfucius (til venstre) ses her i samtale med andre samtidige tænkere. Manden i forgrunden med ryggen til var Lao Zi. Han siges at være samtidig med Konfucius. Centralt i Lao Zi's tænkning står begrebet "dao", som betyder vejen. For at finde vejen til det gode samfund er moral som rettesnor ifølge Lao Zi ikke nok. I hans øjne skulle befolkningen opdrages af herskeren. Der er meget, der tyder på, at Lao Zi aldrig har eksisteret, men han repræsenterer trods dette en filosofisk retning – "daoisme". Den tredje person på billedet er sandsynligvis Mencius, der var elev af Konfucius. Sidenhen vandt en række trosretninger indpas i Kina, bl.a. buddhismen, lamaismen, islam og kristendommen. Efter kommunisternes magtovertagelse i 1949 blev Kina officielt ateistisk. De senere år er religion igen blevet en vigtigere del af mange kineseres hverdag.

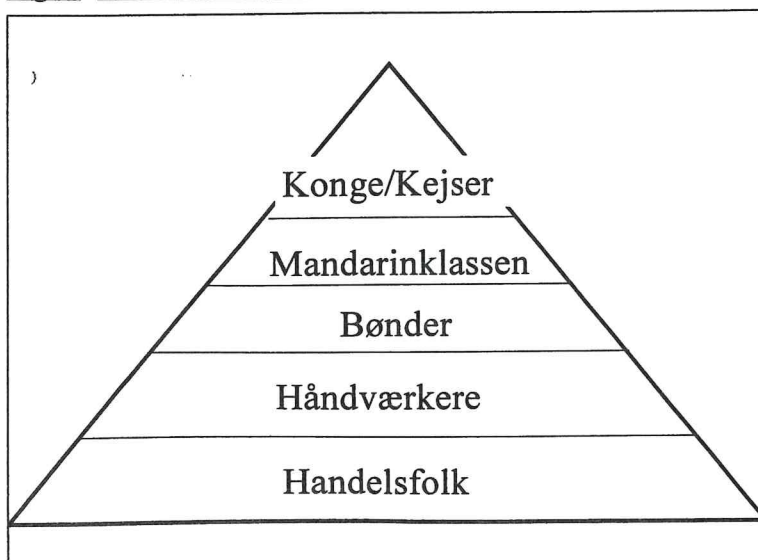
Mencius, man i dag kender til Konfucius's tanker. Mange af fablerne læres den dag i dag af de fleste kinesiske børn.

De tidlige kinesiske samfund var feudalsamfund, dvs. landbrugssamfund med en meget lille jordejende overklasse, der levede af at udleje jord til bønderne. Bønderne betalte for jorden ved at arbejde på jordejernes marker. Denne fordeling i ejendomsforholdet satte Konfucius ikke spørgsmålstegn ved. Hans idealsamfund havde en samfundsorden, hvor rollerne mellem samfundets forskellige klasser var klart fordelt. Her skulle kongen/kejseren have absolut magt. Samfundets øvrige klasser skulle være

Billedet her er fra et Konfucius-tempel i Beijing, der de senere år er blevet omfattende restaureret. Restaureringen skyldes, at det igen er oppe i tiden og politisk acceptabelt at interessere sig for Konfucius-tænkningen.

Fig. 8: Det sociale hierarki

organiseret i et hierarki under kongen/kejseren.

Mandarinklassen var de kejserlige embedsmænd. Langt den største del af disse var sønner af godsejerne. Da jorden på grund af arvesystemet gik til den ældste søn efter faderens død, måtte de yngre sønner finde en anden levevej. Nogle valgte at blive kejserlige embedsmænd. For at blive kejserlig embedsmand skulle man bestå en embedseksamen. Den gik udelukkende ud på, at man havde kendskab til traditionel kinesisk (konfuciansk) filosofi. Embedsmændenes magt i det kinesiske samfund var enorm, idet de medbragte kejserens autoritet i deres embede. En af deres væsentligste opgaver var at opkræve skatter fra bønderne. Antallet af kejserlige embedsmænd var aldrig særligt stort. Man anslår således, at antallet har ligget under 4.000.

Bønderne var langt den største befolkningsgruppe. Det var samtidig en meget bredt sammensat befolkningsgruppe, idet den dækkede alt fra jordløse landarbejdere til storgodsejere. Bøndernes høje sociale status hang sammen med, at de producerede fødevarer. Håndværksgruppen var en relativt lille gruppe, der primært boede i byerne.

Når handelsfolkene havde en så lav status, som tilfældet var, skyldtes det en udbredt afsky for folk, der udelukkende tjente penge på at handle med varer, som andre havde produceret. Enkelte handelsfolk var overordentligt velhavende. Dette gjaldt specielt den gruppe, der senere fik kejserlig tilladelse til at handle med de udlændinge, der kom til Kina. – Disse handelsfolk fik betegnelsen hong-købmænd.

Helt udenfor det sociale hierarki fandtes befolkningsgrupper, hvis status var endnu lavere end handelsfolkene. Der var her dels tale om sociale outsiders som vagabonder, subsistensløse og

prostituerede, dels specielle erhvervsgrupper som skuespillere, forfattere og tjenestefolk. – Altså "uproduktive" erhvervsgrupper. Mange kinesere opfattede således skuespillere som mennesker, der på linje med prostituerede levede af at sælge deres krop.

Kejserens position i spidsen af det sociale hierarki viste, at han havde absolut magt. Hans ord var lov. Dette hang sammen med, at han fra fødslen var blevet givet "himlens mandat". Kejserens person repræsenterede derfor på en og samme tid naturens orden og det menneskelige samfund. Undersåttene (befolkningen) skulle derfor betingelsesløst respektere kejseren og hans magtudøvelse. Denne klare fordeling af autoritet blev overført fra at gælde i det kinesiske samfund til også at gælde i den enkelte familie, på arbejdspladser osv. Der skulle således være en klar magtfordeling mellem mand og kone, forældre og børn osv. Ud fra denne erkendelse udarbejdede Konfucius de 5 relationer, der placerede autoriteten, og viste hvilken vej respekten burde gå. De 5 relationer er mellem:

- Kongen/kejseren og undersåt
- Fader og søn
- Mand og kone
- Ældre bror og yngre bror
- Venner indbyrdes.

Ifølge den konfucianske tankegang er alle menneskelige forhold dækket ind via disse 5 relationer. Således er f.eks. forholdet mellem lærer og elev identisk med forholdet mellem fader og søn. Læreren indtager i skolen faderens plads: Lærerens ord er uimodsigelige, og alt hvad han siger er rigtigt.

Konfucius talte om, at "*respekten mellem mennesker skulle regulere alle forhold mellem mennesker*". Dette dækkede over, at han mente, at love og straffe var unødvendige, hvis der fandtes respekt. Han formulerede det ved at sige:

"Om man styrer folket med forordninger og holder det i ave ved hjælp af straf, vil folket forsøge at luske sig udenom og derved tabe sin selvrespekt. Men om man styrer folket med dyd, og holder det i ave ved hjælp af høviskhedens regler (moral), så vil folket blive forbedret med bibeholdelse af sin selvagtelse".⁶

Kun individer, der brød de moralske spilleregler, skulle straffes. I disse tilfælde skulle der "kun" anvendes uformelle straffe. Retten til at anvende disse uformelle straffe gik nedad i systemet såvel i samfundet (f.eks. kejser → undersåt) som i familien (f.eks. fader → søn). For at forstå denne tankegang er det nødvendigt at forstå begreberne *li* og *fa*. *Li* dækkede alle de love og regler, som individet i et hierarkisk samfund skulle efterleve, hvis samfundet skulle fungere og være harmonisk. Der var ikke blot tale om skrevne regler men også uskrevne. Reglerne fastlagde retningslinjer for, hvordan man burde respektere hinanden. *Fa* betegnede den "straf" individet fik, hvis det ikke rettede sig efter *li*. Således straffedes de elever, der sagde læreren imod. Straffen kunne f.eks. bestå i, at man tog afstand fra sine udtalelser og handlinger, eller at man blev udelukket af fællesskabet, indtil man "var kommet på bedre tanker". Selvom straffen til tider kunne være hård, opfattedes straffe i det konfucianske samfund ikke som egentlige straffe, men snarere som en hjælp for det vildfarne individ til at komme ind på den rette vej: *Li*. I det kinesiske samfund var udelukkelse fra fællesskabet en særdeles hård straf, idet individet kun havde eksistensberettigelse i kraft af tilknytning til fællesskabet, f.eks. familien.

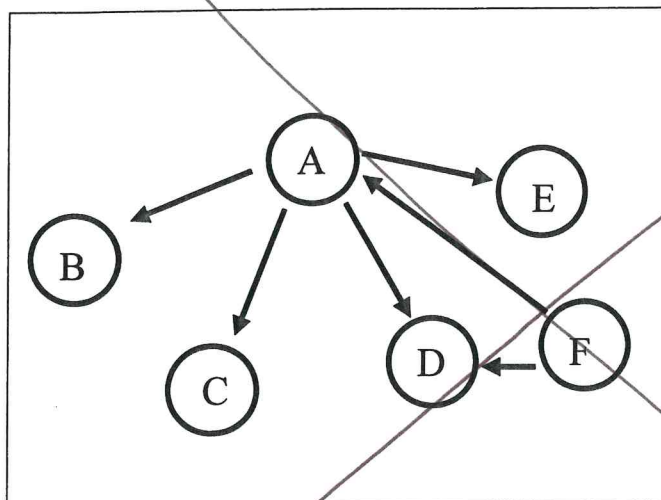
Konfucianismen i det moderne kinesiske samfund

Hvilken rolle spiller konfucianismen i det moderne Kina? – Officielt ingen, idet Mao og kommunistpartiet i 1949 og i forbindelse med revolutionen tog afstand fra konfucianismen. Årsagen var, at konfucianismen blev opfattet som undertrykkende. Ikke mindst under Kulturrevolutionen (1966-71)

⁶ Citatet er hentet fra Poul Erik Skovgaard mfl.: Kina, Optima 1992. s. 13

På denne måde opbygger man et net af personlige forbindelser eller afhængighedsrelationer, der kan være nyttige.

Fig. 10: Illustration af guanxi-relationer.

I eksemplet her har A skabt sig et net af guanxi-relationer ved at yde tjenester til B, C, D og E. Det betyder omvendt, at A senere (når han/hun får brug for det) kan regne med støtte fra B, C, D og E. I forhold til D har A f.eks. sørget for, at D's søn er blevet ansat i F's virksomhed. Når F hjælper A med dette, kan det skyldes, at F skyldte A en tjeneste. – Der var altså allerede tidligere oprettet en guanxi-relation mellem A og F. Overfor F er A "ansvarlig" for, at D's søn lever op til F's forventninger. Indfried D's søn ikke dette, vil det falde tilbage på A, der har anbefalet ham. A "taber ansigt" i forhold til F, og han kan risikere at miste en værdifuld guanxi-relation.

Lever man ikke op til denne uformelle forpligtelse om at "gøre gengæld", bryder man guanxi-relationen. Det betyder for personen, at han/hun mister troværdighed i forhold til om-

verdenen, Den kinesiske betegnelse for dette er at "tabe ansigt". Konsekvensen kan blive, at personen isoleres (udelukkes) fra fællesskabet. Det kinesiske udtryk for en person, der ikke har formået at oprette guanxi, er "si menzi" (- lukket dør).

Stort set alle kinesere har sådanne guanxi-relationer. Der er dog en tendens til, at jo højere oppe man er placeret i det politiske og økonomiske system, jo flere guanxi-relationer har man. Som vi senere skal se, byggede Kinas leder fra 1978, Deng Xiaoping, i høj grad sin magtovertagelse på et meget omfattende guanxinetværk.

Magt

Konfucius's opfattelse af magt som noget, der helt naturligt skulle være ulige fordelt, har betydet, at mange kinesere umiddelbart har accepteret, at magten har tilhørt en lille gruppe. – Først kejsere, siden præsidenter og fra 1949 kommunistpartiet. Også indenfor familien og i arbejdslivet har kun ganske få sat spørgsmålstejn ved den givne magtfordeling. Magtelitens eventuelle misbrug af magt har ofte været accepteret i et omfang, der for os er uforståeligt. Den ulige fordeling af magten betyder omvendt, at det er accepteret at signalere magt udadtil via statussymboler: Traditionelt gennem tøj og bolig. I dag er symbolerne på magt og indflydelse i ligeså høj grad f.eks. biler, mobiltelefoner og andre vestlige forbrugsgoder.

Holdningen til magtens fordeling har også betydet, at demokratiske strømninger har haft trange kår i Kina. Således har det op gennem Kinas lange historie ofte været studenter, der har fremsat kravet om demokrati. Årsagen hertil er, at studenterne via internationale kontakter på universiteterne eller via studier i udlandet har "opdaget", at den ulige fordeling af magten ikke er en naturlov. Dette har været gældende såvel før som under det kommunistiske styre. Senest så man det ved de omfattende demonstrationer i 1989, der endte med massakren på Den himmelske freds Plads i Beijing.

Kina og omverdenen

Kinas syn på omverdenen hænger nøje sammen med opfattelsen af Kina som "Riget i Midten". Kineserne anså deres egen kultur som værende alle andre kulturer overlegen. Det vil sige, at ethvert møde mellem Kina og omverdenen, der førte til en opblanding af de fremmede kulturer og kinesisk kultur, ville føre til en devaluering af kinesisk kultur. Derfor skulle kulturmødet i videst mulige omfang forhindres. Det traditionelle kinesiske verdensbillede var opbygget som et system af koncentriske cirkler med Kina i midten.

Fig. 11: Det traditionelle Kinas syn på omverdenen

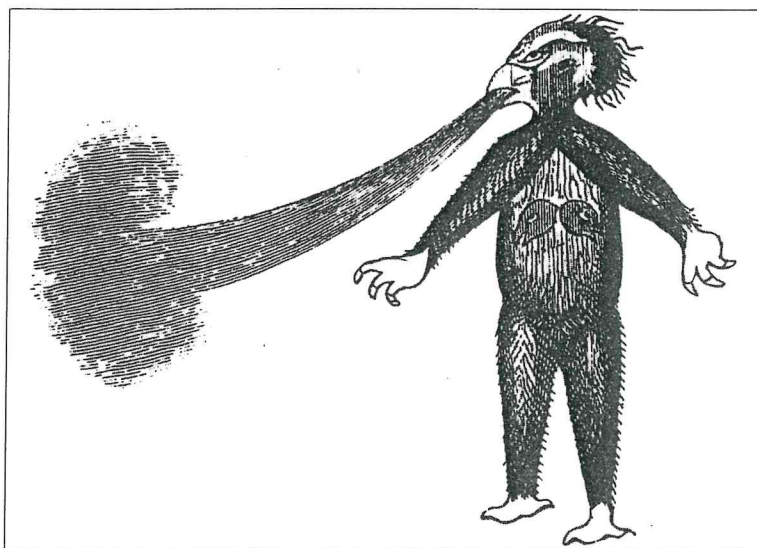
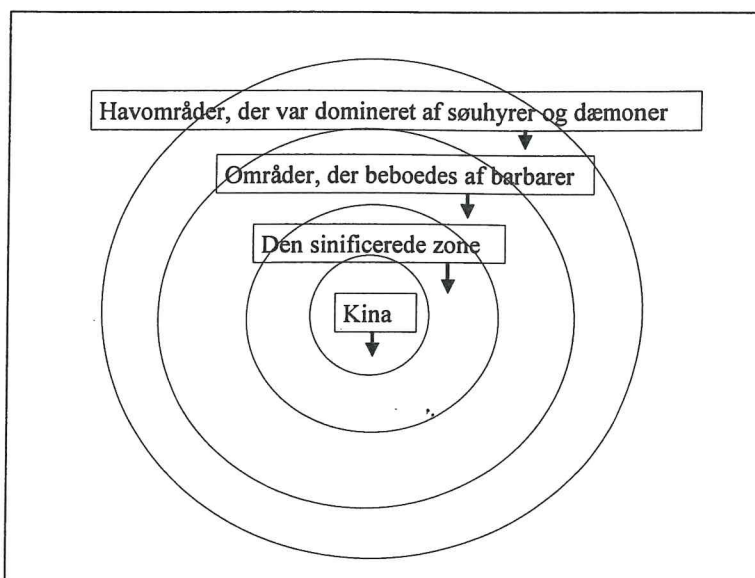
Begrebet "den sinificerede zone" kommer fra ordet "Qin", som igen stammer fra Qin-dynastiet (221 - 206 f.v.t.). Qin-dynastiet var det dynasti, der samlede Kina til en statsdannelse. Ordet "Qin" er videreført i det engelske "China" og det danske "Kina". "Den sinificerede zone" betyder således blot "den kinesiske zone". Ordet qin går også igen i ordet sinolog, der er den danske betegnelse for en Kinaekspert.

Den sinificerede zone var Kinas nærmeste naboer, f.eks. Korea og Vietnam. – Altså områder, der etnisk og kulturelt lå tæt på Kina. Disse områder kunne komme ind under kejserens beskyttelse ved at betale tribut, d.v.s. at de med passende mellemrum (bestemt af den kinesiske kejser) skulle give kejseren en "gave" af en vis værdi. Det var normalt, at de nærmeste naboer (f.eks. Korea) betalte tribut 3-4 gange om året. Andre lande i den sinificerede zone betalte tribut hvert år, hvert andet år, hvert tredje år eller endnu sjældnere. I forbindelse med tributbetalingen skulle landenes repræsentanter vise respekt for kejseren og prise ham. Samtidig skulle de anerkende deres position som underordnede nationer i forhold til Kina.

Europæere, amerikanere og andre "fjerne" folkeslag betragtede kineserne under et, idet de blev betegnet som barbarer. Kineserne stiftede primært bekendtskab med dem, når de kom til Kina for at handle. Barbarerne blev betragtet som laverestående væsner, der derfor ikke kunne forvente at blive behandlet ligeværdigt af "himlens søn" (kejseren).

Kinesernes holdning til barbarerne var, at de allerhelst ville undgå at have kontakt med dem. Der var dog situationer, hvor kontakten vanskeligt kunne undgås: F.eks. i de tilfælde hvor Kina og barbarområdet havde fælles grænser, eller i tilfælde af at barbarerne rejste til Kina for at handle. I sådanne tilfælde skulle kontakten begrænses, og den skulle have en så ulige karakter som mulig. Det sidste for at signalere overfor barbarerne, at den kinesiske kultur var den vestlige overlegen. Kinesernes krav til de vestlige lande var her, dels at de skulle betale tribut på kejserens forlangende, dels at de skulle vise respekt for kejseren og anerkende deres position som underordnede. Det sidste havde såvel europæere som amerikanere det svært med, idet de også så deres egen kultur som værende den førende i verden.

Efter kommunisternes magtovertagelse overlevede denne form for kinesisk nationalisme. Og specielt under Mao Zedong (der ledede Kina 1949-1976) var Kina meget isolationistisk. Efter 1976 har landet

Tegningen, der stammer fra 1859, illustrerer, hvordan kinesernes billede af europæerne var. I dette tilfælde er det en engelsk sømand, der er afbilledet. Som man kan se, opfattes han som en mellemting mellem et dyr, en dæmon og et menneske. Røgen, der kommer ud af hans mund, kan symbolisere opium.

Den amerikanske ambassade i Beijing blev udsat for demonstrationer og hærværk som følge af bombningen af den kinesiske ambassade i Beograd. USA forklarede bombningen som et uheld, der var indtruffet pga. forældede kort. Kineserne så derimod bombningen som en bevidst anti-kinesisk handling. Specielt blandt kinesiske studenter var der en opfattelse af, at den kinesiske regering brugte episoden i Beograd til at puste til anti-vestlige (-nationalistiske) strømninger. Således gik der rygter om, at de kinesiske myndigheder organiserede transport af demonstranter til den amerikanske ambassade. Man skal dog i denne sammenhæng huske på, at bombningen i Beograd rent faktisk medførte kinesiske dødsfald. (Foto: Ter Døssing.)

åbnet sig betragteligt i forhold til omverdenen. Men også i denne periode har man tydeligt kunnet mærke en skepsis mod at få en alt for massiv vestlig påvirkning. Det har ytret sig i, at kommunistpartiet i flere perioder har gennemført anti-vestlige kampagner. Under Kosovo-krisen 1998-99, hvor NATO-fly ramte den kinesiske ambassade i Beograd, dukkede den kinesiske nationalisme op gennem omfattende anti-amerikanske demonstrationer specielt i Beijing.

Om himlens mandat

5 Denne tekst er indeholdt i det værk, der kaldes *Shujing*, 'Den klassiske historie'. Det er en af fem bøger, der er grundpillerne i konfuciansk ideologi og undervisning. 'Den klassiske historie' er en samling af tekster, der omhandler tiden fra 2357 til 631 fvt. – altså en mytisk tid, som man kun ved lidt om med sikkerhed. Man antager, at teksterne er blevet samlet før Konfucius' tid (formentlig 551-479 fvt.), men at de senere er blevet redigeret. Denne tekst er nok skrevet kort efter 1027 fvt.

10 Teksten skal forestille at gengive førsteminister Yi Yins tale ved et tronskifte i 1753 fvt. Den afdøde konge, Cheng Tang, havde erobret magten fra det foregående dynasti, Xia. Han grundlagde det efterfølgende Shang-dynasti.

15 I den første måned af det første år ... ofrede Yi Yin til den tidligere konge og fremstillede ærbødigt den kongelige arving for hans bedstefars gravmæle. Alle fyrsterne fra de adeliges områder og det kongelige område var til stede, og også alle officererne, der hver især udførte deres særlige pligter, var der for at modtage førsteministerens ordrer. Yi Yin beskrev så klart den ærværdige forfaders fuldkomne dyd som belæring af den unge konge.

20 Han sagde: Oh! Fra gammel tid udfoldede de tidligere konger af Xia deres dyd, og da kom der ingen ulykker fra Himlen. Bjergenes og flodernes ånder var alle i ro, og fuglene og dyrene, fiskene og skildpadderne nød alle deres tilværelse i overensstemmelse med deres natur. Men deres efterfølger fulgte ikke deres eksempel, og den høje Himmel sendte ulykker og handlede gennem vores hersker – som var dens foretrukne udvalgte. Angrebet på Xia kan føres tilbage til orgierne [ved hoffet]. (...)

25 Vores konge af Shang viste på glimrende måde sin overlegne visdom; Han afskaffede undertrykkelse; og millioner af mennesker skænkede ham deres hjerter. Nu skal Deres Majestæt overtage arven efter hans dyder; ... alt afhænger af, hvordan I begynder Eders regering. For at stifte kærlighed må I elske Eders slægtninge. For at skabe respekt må I respektere Eders ældre. Begyndelsen er i familien og i staten. (...)

30 Oh! Den tidligere konge begyndte med omhyggelig opmærksomhed på de bånd, der holder mennesker sammen. Han lyttede til bebrejdelser og søgte ikke at afvise dem. Han rettede sig efter de ældres visdom. Da han var i den højeste værdighed, viste han klogskab; da han var underordnet, viste han loyalitet. Han værdsatte de gode egenskaber hos de mænd, han udnævnte, og forventede ikke, at de skulle besidde ethvert talent. (...)

Han ledte flittigt efter vise mænd, der kunne hjælpe Jer, hans efterkommer og arving. Han fastlagde straffe for officerer og advarede dem, der havde myndighed, idet han sagde:

35 Hvis I vover at tillade evindelig dans i jeres paladser og fortrukken sang i jeres værelser, så kaldes det troldmændenes vej.

Hvis I er besat af begær efter rigdom og kvinder, og hvis I hengiver Jer til driveri og jagt, så kaldes det ødselhedens vej.

Hvis I vover at foragte kloge ord, at modsætte Jer de loyale og retskafne, at holde afstand til de gamle og dydige og søger de unges selskab – så kaldes det vejen til uorden.

40 Hvis en høj adelig eller officer forfalder til en af disse tre veje ..., vil det med sikkerhed ødelægge hans familie, En minister, der ikke forsøger at rette sådanne fejl hos suverænen, skal straffes med brændemærkning.

Oh I, som nu overtager tronen, hold disse advarsler i ære for Jeres person. Tænk på dem! Hellige råd af umådelig betydning, beundringsværdige ord, fremsat med kraft! Himlens veje er ikke uforanderlige: Til den, der gør det gode, sender den alle velsignelser, og til den, der gør ondt, sender den alle ulykker. Vær dydig, vær det i små ting såvel som i store, og de utallige regioner vil have grund til at glædes. Hvis I ikke er dydig, i små ting eller i store, vil det bringe ødelæggelse over Jeres forfædretempel.

50

Fra: Carl-Johan Bryld: Civilisationernes verdenshistorie, Systime, 2017

Hongwus erklæring til den byzantinske kejser

5 *Hongwu blev født i 1328 i en meget fattig bondefamilie. Næsten hele familien omkom som følge af oversvømmelser, sult og pest. Efter en tid at have opholdt sig i et buddhistkloster sluttede han sig til en af oprørshærene, der bekæmpede det mongolske Yuan-dynasti (1271-1368). Han steg i graderne og blev øverstkommanderende. I 1356 erobrede han den gamle hovedstad Nanjing, og i 1368 den nye hovedstad Beijing. Han lod sig derefter udråbe til kejser og grundlægger af et nyt dynasti – Ming.*

10 Eftersom Song-dynastiet havde tabt tronen og Himlen havde afvist deres ofringer, kom Yandynastiet fra ørkenen ind i Kina og herskede over det i mere end 100 år, da Himlen, træt af deres dårlige regeringsførelse og udsvævende liv, også fandt det rigtigt at styrte dem, og derefter var forholdene i Kina i opløsning i 18 år.

15 Men da nationen begyndte at rejse sig, undfangede vi, en simpel bonde fra Huai-vu, den patriotiske tanke at redde folket, og det behagede Skaberen at lade vore embedsmænd og officerer overskride floden mod øst¹ til dens venstre bred. Vi har siden været i krig i 14 år. I vest har vi underkuet kongen af Han. (...) Vi har i øst underlagt os kongen af Wu. Vi har i syd undertrykt Min og Yuehog erobret Pa og Shu. Vi har i nord skabt orden i Yu og Yen.

Vi har skabt fred i riget og genoprettet Kinas gamle grænser.

20 Af folket blev vi udvalgt til at besidde Kinas kejserlige trone under det dynastiske navn 'Store Ming' og har begyndt vor regering under navnet Hongwu og sidder nu på fjerde år.

25 Vi har sendt embedsmænd til alle fremmede kongedømmer med dette manifest til alle undtagen til dig, Fu-lin², som – adskilt fra os af det vestlige hav – endnu ikke har modtaget denne bekendtgørelse. Vi sender nu en indfødt fra dit land, Nieh-ku-lun, for at overrække dig denne bekendtgørelse. Skønt vi i visdom ikke kan måle os med de gamle herskere, hvis dyder var anerkendt i hele universet, kan vi ikke undlade at lade verden kende vores hensigt om at opretholde fred indenfor de fire have³. Det er alene af den grund, vi har udstedt dette manifest.

Fra: Carl-Johan Bryld: Civilisationernes verdenshistorie, Systime, 2017

¹ Yangtze-Kiang

² Byzans

³ Traditionel kinesisk betegnelse for den – af kineserne – kendte verden

Kina fra storhed til sammenbrud

Fredens århundrede

Mens den muslimske verden i 1700-tallet kom under et stigende pres fra Europa, var Kina endnu kun i begrænset omfang påvirket af Vesten. Qing-dynastiet, der jo etnisk set var manchuer og ikke kinesere, havde et fast greb om magten og styrede kæmperiget efter traditionelle konfucianske principper, samtidig med, at de bibeholdt deres manchuriske sprog og kultur.

Lige indtil århundredets sidste årtier herskede der også en høj grad af indre fred. I denne periode var Kina også forskånet for omfattende naturkatastrofer. Vellykkede krige imod mongolerne i Centralasien og mindre vellykkede felttog ind i Burma og Vietnam mærkede den almindelige befolkning ikke meget til. Den længst siddende af alle kinesiske kejsere, Qianlong, der regerede fra 1735 til 1796, lovpristes af digtere som faderen til "århundredets fred og velstand".

Befolkningsvæksten og dens problemer

Indre fred og ingen naturkatastrofer bidrog til, at befolkningstallet steg voldsomt. Der var antagelig ca. 175 millioner indbyggere i 1750, og det tal voksede til 412 millioner i 1850. Det ser ud til, at produktionen nogenlunde voksede i takt med befolkningen. At landbrugsproduktionen kunne mere end fordobles på 100 år skyldtes flere faktorer. Tidligere uopdyrkede jorder blev taget under plov, og kunstvandingssystemerne udbyggedes til stadigt større områder, hvad der på længere sigt også gjorde dem mere sårbare. Desuden vandt nye afgrøder indpas som supplement til ris og hvede, nemlig kartoffel og majs, som begge yder et meget højt udbytte pr. arealenhed, og som var velegnede til såvel dyrefoder som menneskeføde. Endeligt blev jorden dyrket meget intensivt med vældig stor arbejdsindsats – men med simple redskaber.

Det øgede befolkningspres førte i slutningen af århundredet til store sociale problemer. Arvedelinger betød, at de kinesiske bondebrug blev stadigt mindre og bønderne dermed stadigt fattigere. Fattigbønderne kom i stigende grad i økonomisk afhængighed af storbønder eller godsejere, som de lånte penge af, og de havde sjældent mulighed for at slippe ud af deres gæld. For at begrænse forsørgerbyrden skaffede de fattige familier sig ofte af med nyfødte piger, hvilket betød, at mange mænd måtte leve som ugifte. Kvindeunderskuddet medførte, at bondefamilierne kunne forlange betaling for at give deres døtre bort til ægteskab, og der var eksempler på, at fattige familier svindlede ved at sælge en datter mere end en gang. Datteren flygtede fra den første ægtemand og blev hemmeligt solgt til en ny i en anden landsby.

Fra midten af 1800-tallet blev landbrugsproduktionen i Kina mere end fordoblet. At det kunne lade sig gøre skyldtes bl.a. kunstvanding og meget arbejdskrævende, intensiv dyrkning af jorden. Kinesisk farvetryk fra 1700-tallet.

Mange millioner søgte fra landet til de større byer, hvor de søgte beskæftigelse som håndværkere eller daglejere. Arbejdskraften var så rigelig, at der ikke var nogen stor tilskyndelse til at søge produktionen i virksomhederne mekaniseret eller effektiviseret. Selv store virksomheder arbejdede som håndværksforetagender, og trædemøller var ganske almindelige som drivkraft på linje med vandmøller og vindmøller. Kineserne udviklede f.eks. en type flodfartøjer med skovlhjul, som blev drevet frem med pedalkraft.

Lærde mandariner advarede mod den hastige vækst i befolkningstallet og de medfølgende sociale problemer, men havde tilsyneladende ikke magt eller midler til at imødegå udviklingen. Staten anvendte systematisk moralsk belæring – eller indoktrinering – og forsøgte at opretholde en tæt social kontrol med befolkningen. Den var opdelt i enheder på 1000 husstande, der var kollektivt ansvarlige for ro, orden og skattebetaling, og som blev ledet af en formand, der valgtes af husstandene. Embedet gik på skift. Fødsel, død, ægteskab og profession blev registreret. Bureaukratiet

var altså på plads, men formåede alligevel ikke at dæmme op for den voksende sociale uro. I slutningen af 1700-tallet blev denne uro til omfattende oprør, og det skulle blive værre i det følgende århundrede.

Arbejdsspørgsmål til Befolkningsvæksten og dens problemer

Hvilke problemer var der forbundet med den store befolkningsvækst i Kina i 1700- og 1800-tallet?

Kontakten med europæerne

Den kontrollerede handel

Kinas forbindelser til omverdenen byggede fortsat på kejserrigets krav på en status som hævet over alle andre stater, nationer og fyrstendømmer. Rigets nærmeste naboer – Vietnam, Burma, Thailand og Korea – var stadig uhyre påvirket af kinesisk kultur. Om det fjerne Europa vidste kineserne meget lidt, og på trods af katolske missionærers demonstration af europæisk teknik og videnskab anså kineserne alligevel europæerne for barbarer, da de jo ikke havde del i kinesisk kultur, den højeste menneskeheden havde frembragt.

Forbindelser mellem den kinesiske kejser og udenlandske stater var kun mulige, hvis de fremmede accepterede Kinas overlegenhed og overherredømme og tilkendegav denne anerkendelse, bl.a. ved at betale af tribut, som havde symbolsk, men ikke reel økonomisk betydning.

På dette grundlag kunne europæere drive handel, men på betingelser, som var nøje definerede af den kinesiske regering, og som blev stadig strammere i løbet af 1700-tallet. Fra 1720 kunne europæiske handelskompagnier således kun handle med en særligt privilegeret – og kontrolleret – gruppe af kinesiske købmænd, og handelen skulle fra 1760 foregå i en bestemt havn, Canton (Guangzhou). Set fra den kejserlige regerings synsvinkel var europæernes handel udtryk for, at de ønskede at få del i den kinesiske kulturs frembringelser, og de burde være taknemmelige for, at det blev tilladt dem.

Briternes opiumeksport

Europæernes køb af de eftertragtede kinesiske luksusvarer – the, porcelæn, lakvarer, silke – måtte betales med sølv, for det var ikke muligt at afsætte europæiske varer til det kinesiske købmandskonsortium. Strømmen af sølv til Kina var i høj grad med til at stimulere den kinesiske økonomi. De europæiske magters utilfredshed med de meget begrænsede rammer for handel med kineserne voksede imidlertid i takt med deres militære styrke og udbygningen af imperier i Asien.

Britiske diplomatiske anstrengelser for at opnå aftaler om bedre vilkår for det britiske ostindiske kompagni gav ikke noget resultat. Den kinesiske regering meddelte i 1793 den britiske ambassadør George Macartney, at Kina havde alt, hvad det behøvede, og at mærkværdige europæiske varer ikke havde nogen interesse.

Briternes løsning på problemet var eksport af opium til Kina. Den blev produceret i Storbritanniens besiddelser i Indien og blev afsat uden om de officielle handelskanaler. Kejseren forbød i 1800 enhver import af opium, fordi opiumafhængigheden antog et faretruende omfang, men det standsede ikke denne handel. Briterne ignorerede simpelthen forbuddet. De anså det kinesiske styre for forældet, inkompetent og ineffektivt. I 1773 eksporterede de ca. 1000 kasser opium til Kina, og i 1832 var eksporten oppe på 23.570 kasser. Hvor kineserne før havde et handelsbalanceoverskud med Europa, så sølvet strømmede ind i Kina, var billedet vendt på hovedet. Nu strømmede sølvet ud af Kina. Det bidrog til de fattige bønders elendighed, for sølvmønters værdi steg i forhold til kobbermønter, og bøndernes afgifter var fastsat i sølv, mens deres beskedne indtægter var i kobbermønter.

Arbejdsspørgsmål til Kontakten med europæerne

1. Hvordan foregik kinesernes handel med europæerne? Var den til skade eller til gavn for kineserne?
2. Hvorfor var kineserne så ivrige efter at have den under nøje kontrol?

Opiumskrigen – begyndelsen på kejserrigets sammenbrud

Kinas nederlag – og de "ulige traktater"

Indtil midten af 1800-tallet havde Kina næsten ingen erfaringer med militære sammenstød med europæerne – i modsætning til araberne og osmannerne, der i århundreder havde været i krig med europæiske stater. Kinas krige havde været udkæmpet mod centralasiatiske steppefolk og mod små stater i Indokina, og i alle tilfælde havde kineserne været våbenteknologisk overlegne. Det er en del af baggrunden for, at kineserne i katastrofal grad undervurderede briternes militære formåen. De vidste, at briterne var overlegne til søs, men var helt overbeviste om, at det lille fjerne land hinsides havene umuligt kunne vinde en landkrig i det umådeligt store Kina.

I 1839 forsøgte regeringen at slå til mod opiumshandelen. Et stort parti britisk ejet opium blev beslaglagt og brændt, og briter blev tilbageholdt. Det udløste en britisk krigserklæring i januar 1840. Det viste sig hurtigt, at briterne var totalt overlegne – også i Kinas indre. Med støtte fra fladbundede, kanonbestykkede dampskibe trængte briternes hær op ad Yangtze-Kiang lige til den store nord-sydgående kanal, ad hvilken korn fragtedes til Beijing. Det var et kvælertag på landets økonomi. I 1842

måtte kejseren slutte en ydmygende fred, der indebar åbning af en række havne for europæisk handel. Hongkong blev afstået til briterne, og Kina måtte betale en stor krigsskadeserstatning.

Kinesernes fortsatte forsøg på at modarbejde europæernes handel – herunder deres ulovlige salg af opium – resulterede i en ny krig 1856-1860, som førtes af Storbritannien og Frankrig i fællesskab. Her rykkede de britisk-franske styrker ligefrem ind i hovedstaden og nedbrændte det kejserlige sommerpalads uden for Beijing. Kineserne måtte lovliggøre opiumhandelen og åbne yderligere 11 havne for europæerne. Rusland tvang i sammenhæng med fredsslutningen Kina til at afstå områder i Manchuriet i nordøst, hvor den russiske havn Vladivostok (:"Østens behersker") blev anlagt. Det var de første af de såkaldte "ulige traktater", som blev påtvunget Kina af vestlige magter: Storbritannien, Frankrig, Tyskland, Rusland og USA. De imperialistiske stater fik "koncessionsområder" i de forskellige havnebyer, det vil sige et område, som var underlagt den fremmede magts kontrol. Desuden fik de imperialistiske lande "eksterritorialret" i Kina, hvilket vil sige, at deres statsborgere ikke kunne dømmes af kinesiske domstole, kun af landets egne.

Kommissær Lin Zexu overvåger destruktions af opium i den sydkinesiske havneby Canton i 1839.

Styrets magtesløshed

Disse to "opiumskrige" afslørede brutalt kejserens militære magtesløshed over for de europæiske imperialistiske magter og fjernede fuldstændig grunden under kinesernes traditionsbundne selvforståelse. "Riget i midten", der var hævet over alle andre nationer, måtte se sig behandlet som en ynkelig vasalstat af de europæiske stormagter. For første gang i rigets historie måtte man acceptere, at fremmede landes diplo-

mater etablerede sig som faste ambassadører i hovedstaden. En særlig ydmygelse var det, at det kinesiske toldvæsen blev stillet under international europæisk ledelse fra 1854. Dermed var kontrollen med udenrigshandelen i virkeligheden ude af den kinesiske regerings hænder.

Kina lå nu åbent for en omfattende vestlig påvirkning – diplomater, forretningsfolk og ingeniører strømmede ind i landet. Kristne missionærer fik lov til at virke overalt i Kina, og regeringen måtte love at beskytte dem. Fra 1840'erne virkede tusinder af europæiske og amerikanske missionærer og oprettede missionsstationer med skoler og sundhedsklinikker. De øvede stor kulturel indflydelse på det kinesiske samfund og udbredte kendskabet til Vesten. Men den kristne mission skabte også vrede i store dele af den kinesiske befolkning. Den udbredte jo fremmed lærdom, forkastede gamle kinesiske traditioner som f.eks. forfædre dyrkelsen, og arbejdede for forbedringer af kvinders stilling – bl. a. for opgivelse af skikken med at indsnøre fødderne på små piger. Mange steder blev missionærer og kinesiske kristne overfaldet og dræbt, og missionskoler blev nedbrændt. De europæiske barbarer blev nu ofte betegnet som "fremmede djævle".

Arbejdsspørgsmål til Opiumskrigen – begyndelsen på kejserrigets sammenbrud

1. Hvorfor var kineserne så militært hjælpeløse under opiumskrigen?
2. Hvad betød nederlagene for den kejserlige kinesiske regering og for Kinas stilling generelt?

De store oprør – Taiping 1850-1864

Ved midten af 1800-tallet var Kina på vej til et indre sammenbrud. Befolknings-tilvæksten og den desperate fattigdom i brede befolkningsmasser gav grobund for optøjer, bandeaktivitet og i sidste ende regulært oprør. De sociale spændinger flød delvist sammen med den nationale modsætning mellem det manchuriske Qing-dynasti og de "rigtige" kinesere. Hertil kom svækkelsen af den kejserlige autoritet efter nederlagene til europæerne.

Der var muslimske oprør i Nordvest- og Sydvestkina, men langt det mest omfattende oprør var det såkaldte "Taiping-oprør", der begyndte i 1850. Det var en religiøs-social bevægelse, hvis leder opfattede sig som Jesu yngre bror, og som havde som mål at oprette "Den store freds himmelske kongerige", et harmonisk, socialt retfærdigt tusindårsrige. Bevægelsen var strengt disciplineret og dyrkede munkeagtige idealer: seksuel afholdenhed, forbud mod alkohol og opium og beskeden livsførelse. Den fik et forbløffende omfang og tilføjede de kejserlige tropper det ene nederlag efter det andet. Taiping'erne havde udgangspunkt i det sydvestlige Kina, men trængte tværs igennem landet og erobrede den gamle hovedstad Nanjing. Det

krævede en enorm militær indsats af lokale kinesiske kommandanter at nedkæmpe oprøret, og det skete kun med betydelig vestlig hjælp. Afslutningen kom, da Nanjing blev generobret i 1864.

De årelange borgerkrige kan i omfang og ødelæggelser sammenlignes med de to verdenskrige 1914-18 eller 1939-45. De kostede millioner af kinesere livet. I kølvandet på de egentlige krigshandlinger, der også omfattede massakrer på krigsfanger og civile, fulgte hungersnød og epidemier i de store områder, der var hærget af krigen. Befolkningstallet faldt skønsmæssigt fra ca. 412 millioner i 1850 til ca. 358 millioner i 1870.

Arbejdsspørgsmål til De store oprør – Taiping 1850-1864

Redegør for baggrunden for de store oprør i Kina i midten af 1800-tallet. Hvilken rolle spillede ydre påvirkning? Hvilken rolle spillede indre forhold?

Fejlslagen modernisering – Kina som halvkoloni

Den omstridte moderniseringspolitik

Det halve århundrede efter afslutningen på Taiping-oprøret var det kinesiske kejserriges døds kamp. Det var præget af fortvivlede forsøg på reformer og moderniseringer, der kunne afhjælpe Kinas underlegenhed i forhold til Vesten, og af striden mellem reformtilhængere og konservative konfucianere.

Den kinesiske elite bestod af mænd, der havde kvalificeret sig igennem mange års studier af klassisk kinesisk litteratur, og denne elite besatte alle betydelige poster. Der var ingen ingeniører, ingen naturvidenskabsmænd, ingen økonomer, kort sagt ingen specialister i de ledende lag eller i bureaukratiet. Og afstanden mellem de højt agtede mandarinere og praktisk arbejdende håndværkere var afgrundsdyb.

” I Kina udtænker de lærde principperne (*for konstruktionen af en maskine*), mens håndværkerne udfører arbejdet i praksis. De kontakter ikke hinanden for at udveksle erfaringer. (...) Selv den bedste håndværker kan ikke blive mere end håndværker. Hos de fremmede er det anderledes. Der kan den, der laver en maskine, der kan bruges af landet, blive en betydningsfuld embedsmand.

Ssu-yu Teng og John K. Fairbank: China's Response to the West. Harvard University Press, 1972. s. 70-72.

Sådan skrev en kinesisk guvernør i 1863.

I slutningen af 1700-tallet var der ganske vist blandt de intellektuelle opstået en bevægelse – kaozheng, "søgen efter beviser" – der betonedede værdien af empiriske undersøgelser frem for studiet af klassikerne. Denne bevægelses tilhængere dyrkede efter vestligt forbillede matematik, astronomi og andre naturvidenskaber, men de

fik ikke gennemført ændringer i det kinesiske undervisningssystem. Den klassisk uddannede elite havde alt at tabe ved gennemgribende reformer, som ville svække deres position og i værste fald gøre dem overflødige. Reformerne indebar også, at man måtte uddanne kinesere i europæiske sprog, først og fremmest engelsk. Det var ubærligt ud fra en konfuciansk kinesisk tankegang.

Først efter de militære nederlag i midten af 1800-tallet begyndte den kejserlige regering en moderniseringspolitik, men tøvende og ubeslutsomt. Formlen var, at man skulle fastholde kinesisk og manchurisk kultur, men lære af Vestens praktiske formåen. "Selvstyrkelsesbevægelsen" kaldte man denne politik. Åbenlyst for alle var det, at militæret måtte moderniseres, hvis Kina skulle kunne modstå omverdenens pres. Man byggede derfor med udenlandsk hjælp våbenfabrikker og skibsværfter, og unge kinesere blev officersuddannede i Europa. Det resulterede i opstilling af nye hærafdelinger efter vestligt mønster med moderne våben. Der var også bestræbelser på at få en industrialisering i gang ved samarbejde mellem stat og private kinesiske erhvervsforetagender.

Parallelt med det eksisterende konfucianske eksamenssystem oprettedes nye skoler og højere uddannelsesinstitutioner over det meste af Kina, hvor der blev lagt vægt på matematik og naturvidenskab. Tusinder af unge kinesere rejste på studieophold i Vesten og i Japan, og desuden udvandrede kinesere i stort tal – til først og fremmest USA. Derigennem skabtes der et meget omfattende samfund af udlandskinesere, der så på deres hjemland med nye – vestligt påvirkede – øjne, og som kom til at påvirke dets videre udvikling.

Kina – et protektorat?

Moderniseringspolitikken kom dog for sent og var for sporadisk til at kunne forhindre Kinas fortsatte nedtur. I 1884-85 forsøgte regeringen med militær magt at modsætte sig Frankrigs kolonisering af Vietnam, men led et sviende nederlag. Den ultimative ydmygelse fulgte i 1894-95, da Kina blev besejret i en krig mod Japan. Kina måtte acceptere, at Korea kom under japansk herredømme og måtte afstå Taiwan til japanerne. Dette nederlag var bemærkelsesværdigt, fordi Japan indtil da havde været Kina underlegent. Det demonstrerede den forbløffende succes, Japan havde haft med sin moderniseringspolitik, der var begyndt så sent som i 1868. I de mellemliggende 25 år havde Japan løftet sig op til en militær styrke, der var sammenlignelig med de vestlige landes, mens Kina stod i stampe. I 1896 havde Kina 600 km. jernbane – det meget mindre Japan 3.700 km.

At gennemføre dybtgående reformer i det vældige land var som at manøvrere en supertanker, mens Japan i sammenligning hermed var et mindre handelsskib.

Mod slutningen af 1800-tallet havde de europæiske imperialistiske stater og Japan etableret hver deres interesse- og indflydelsesområder i Kina, hvor de havde tiltvunget sig særlige økonomiske og juridiske rettigheder. Kinas suverænitet var en illusion. Dets stilling kunne næsten beskrives som et fælles europæisk-amerikansk-japansk

protektorat. Kun Kinas enorme størrelse, der gjorde det nærmest umuligt at kontrollere hele landet, og rivaliseringen mellem de imperialistiske magter reddede det fra at blive en egentlig koloni, som Indien var det.

Kina opdelt i interesseområder

Arbejdsspørgsmål til Fejlslagen modernisering – Kina som halvkoloni

1. På hvilke områder og i hvilket omfang forsøgte Kina at modernisere stat, økonomi og militær – med hvilke resultater?
2. Hvorfor var det så svært for Kina at overtage europæisk teknik og organisationsformer, når det tilsyneladende var muligt for Japan? Hvilken rolle spillede mandarin-klassen i denne sammenhæng? Inddrag evt. kilde 34. (se side 212)

Kejserrigets fald

Cixis katastrofekurs 1861-1908

Medvirkende til Kinas katastrofekurs var regeringens svaghed. I 1861 var den kun 5-årige Tangzhi blevet kejser. Formynderregeringen lededes af hans mor, Cixi, der havde været den forrige kejsers konkubine, dog i samarbejde med den "rigtige" enke-kejserinde. Det var uhørt, at kvinder indtog sådanne magtpositioner i Kina, og det svækkede Qing-dynastiets autoritet. Tangzhi døde allerede i 1875 og nåede ikke at sætte sit præg på styret. Som hans efterfølger fik Cixi udpeget den 4-årige Guangxu, barnebarn af en tidligere kejser. Derved kunne hun fastholde sin magt. Da Guangxu blev myndig og trådte i karakter som kejser, slog han i 1898 ind på en så radikal reformkurs, at det konservative embedsapparat forfærdedes. Cixi kunne derfor gennemføre et kup, hvor kejseren blev væltet og hans nærmeste rådgivere henrettet. Guangxu sad i husarrest til sin død i 1908. Inden hun selv døde senere samme år fik Cixi endnu en gang indsat et barn på tronen, Kinas sidste kejser Pu Yi.

Cixis regering måtte navigere i et meget vanskeligt farvand. Efter nederlaget i den anden opiumskrig var det nødvendigt at opretholde et tåleligt forhold til de imperialistiske magter, men det var også nødvendigt at fastholde den jævne befolknings loyalitet, og størstedelen af kineserne hadede og afskyede "de fremmede djævl". Overfor den stadigt voksende moderne uddannede befolkningsgruppe, der ønskede reformer, stod den traditionelle embedsstand, der kæmpede for at bevare mest muligt af sine privilegier. Den kejserlige regering indså, at kejserstyret var forældet og ineffektivt, men den hverken kunne eller ville feje den traditionelle embedsstand til side.

.Disse dilemmaer blev tydelige, da der i 1898 opstod en omfattende voldelig fremmedfjendtlig bevægelse, som europæerne kaldte "bokseropstanden", fordi dens medlemmer praktiserede en særlig form for nærkampsteknik. . Bokserne overfaldt vesterlændinge, nedbrændte missionsstationer og ødelagde jernbaner. Støttede Cixi bokserne, ville imperialisterne hævne sig og muligvis afsætte hende, slog hun ned på bokserne, ville hun miste den sidste rest af støtte fra den brede befolkning. Cixis regering gjorde ingen af delene – eller begge del. Den greb ikke beslutsomt ind over for bevægelsen og endte med at yde den en vis støtte, samtidig med at den forhindrede den i at gå for vidt. Da bokserne belejrede det vestlige ambassadekvarter i Beijing, sørgede regeringen for, at kvarteret ikke blev indtaget af bokserne – det ville have ført til massakrer på de imperialistiske diplomater og deres familier..

De imperialistiske stater sammen om en koordineret, international militæraktion og nedkæmpede bokserne. Den kinesiske regering blev gjort ansvarlig for opstanden og overgrebene og måtte i 1901 indgå en ydmygende aftale, der indebar en stor kinesisk erstatningsbetaling og henrettelse af de personer, der ansås for ansvarlige for opstanden.

Det svækkede manchuriske dynasti havde fuldstændig mistet sin legitimitet og stod over for en stærk og voksende indre opposition.

Den revolutionære alliance – og Kina opløsning

Nationalistiske kinesere anså i stigende grad manchuerne for ansvarlige for Kinas elendighed og ville af med Qing-dynastiet. Hertil kom, at en stadigt voksende vestligt inspireret bevægelse mente, det ikke var tilstrækkeligt med en teknisk og økonomisk modernisering af Kina. Hele samfundssystemet måtte ændres efter vestligt mønster, og der måtte brydes med kejserdømmet og hele det traditionelle mandarinbureaukrati, hvis Kina skulle befri sig fra den imperialistiske undertrykkelse. Denne bevægelse samledes i Den Revolutionære Alliance, og dens mål var at omstyrte kejserdømmet og indføre en demokratisk republik efter vestligt forbillede. Den centrale figur i alliancen var Sun Yat Sen (1866-1925), der var vestligt uddannet – på Hawaii og i Hongkong. Han var læge og var konverteret til kristendommen. En anden politisk lejr ville beholde kejserstyret, men reformere det i demokratisk retning med et valgt parlament.

Det var nu klart for regeringen, at politiske reformer var nødvendige, hvis dynastiet skulle overleve, og der blev taget vigtige symbolske skridt i den retning. Det ældgamle mandarin-eksamenssystem afskaffedes i 1905, og året efter udstedtes løfte om indførelse af en forfatning.

Indrømmelserne kom for sent. De revolutionære havde vundet stadigt flere tilhængere – ikke mindst i officerskorpset. I 1911 kom det til en militær opstand, og efter hårde kampe kunne de revolutionære udråbe republikken ved årsskiftet 1911-1912. Sun Yat Sen blev udnævnt til præsident. Den kejserlige formynderregering erklærede barnekejser Pu Yi's abdikation, og dermed endte ikke alene det manchuriske Qing-dynasti, men også selve det årtusindgamle kinesiske kejserdømme. Inden sin tilbagetræden havde den kejserlige regering udnævnt generalen Yuan Shi Kai til regeringsleder, og da han kontrollerede hovedparten af de militære styrker, overlod Sun Yat Sen præsidentposten til ham. Yuan Shi Kai var ikke republikaner. Han stræbte efter at blive kejser og grundlægge et nyt dynasti, men han døde i 1916 uden at have kunnet gennemføre sine planer.

Kina befandt sig nu i kaos. Centralmagten gik i opløsning, og lokale guvernører og generaler tog magten som "krigsherrer" i hver deres provins. Der skulle gå mere end 30 år, før Kina igen var samlet og befriet fra imperialistisk herredømme. Det skete med den kommunistiske revolution i 1949.

Arbejdsspørgsmål til Kejserrigetets fald

1. Hvorfor faldt Qing-dynastiet i 1911 – og hvorfor afløstes det ikke af et nyt dynasti?
2. Hvor ser man indflydelsen fra europæisk-amerikanske idéer?

Den kinesiske kejser til Georg d. 3., 23. september 1793

Den britiske handel på Kina blev drevet af Det Ostindiske Kompagni. Dets købmænd skulle bo i Macao og måtte handle i Canton (Guangzhou) halvdelen af året, men havde ikke adgang til kinesiske embedsmænd, kun til den sammenslutning af kinesiske købmænd, de handlede med. I 1792 sendte briterne en ambassadør, lord Macartney, til Beijing for at oprette direkte diplomatiske forbindelser mellem Kina og Storbritannien. Lord Macartney rejste med et omfattende følge på næsten 100 personer – videnskabsmænd, instrumentmagere, tjenere osv. – og han medbragte en mængde gaver, der repræsenterede det ypperste af britisk produktion: ure, kikkerter, meteorologiske instrumenter, globuser og meget mere.

Macartney fik foretræde for kejseren og undgik at gøre kowtow, hvilket ellers var obligatorisk. Her viser man sin underkastelse ved at knæle og lægge panden mod jorden. I stedet fik han lov til at hilse kejseren, som han hilste på sin egen konge. Den diplomatiske mission var dog uden resultat.

Vi, kejser ved Himlens nåde, pålægger kongen af England at være opmærksom på vores befaling.

Selv om dit land, oh konge, ligger i de fjerne have, har du, hvis hjerte drages mod civilisationen, sendt en budbringer for respektfuldt at overlevere et statsligt budskab, og efter at have sejlet over havene er han kommet til vores hof for at gøre kowtow og overbringe lykønskninger i anledning af den kejserlige fødselsdag og også for at overbringe lokale produkter, hvorved han viser din oprigtighed.

Vi har set teksten i dit statslige budskab, og ordvalget er udtryk for din oprigtighed. I det ser man tydeligt din ægte ydmyghed og lydighed. Det er beundringsværdigt, og vi godkender det fuldt ud.

(...)

Vedrørende det, du har anmodet om i dit budskab, oh konge, nemlig at få tilladelse til at sende en af dine undersåtter til at opholde sig i Det Himmelske Rige for at holde opsyn med dit lands handel, så er dette ikke i overensstemmelse med Det Himmelske Riges ceremonielle system og kan bestemt ikke gøres. Når mænd fra forskellige lande ved de vestlige oceaner har ønsket at komme til Det Himmelske Rige og træde i kejserlig tjeneste, har vi hidtil tilladt dem at komme til hovedstaden, men når de først var kommet, var de forpligtet til at bære Det Himmelske Riges klædedragt, de måtte ikke bevæge sig uden for hallerne¹ og fik aldrig lov til at vende hjem. Dette er de faste regler i Det Himmelske Rige, og du kender dem sikkert også, oh konge. Nu vil du imidlertid sende en af dine undersåtter for at bo i hovedstaden. Men han kunne hverken optræde som en vestlig mand, der kommer til hovedstaden for at træde i vores tjeneste for at forblive i hovedstaden og ikke vende tilbage til sit fødeland, eller have lov til at

¹ Fire bygninger i Beijing, hvor forskellige udlændinge – missionærer og kejserlige tjenere – boede på det pågældende tidspunkt

rejse ind og ud og have regelmæssig korrespondance. Så det ville i virkeligheden være formålsløst.

Desuden – hvis Det Himmelske Rige ønskede at sende nogen for at opholde sig permanent i dit land, ville du sikkert ikke være i stand til at tillade det? Endvidere er der rigtig mange lande ved Det Vestlige Ocean og ikke kun dit land. Hvis de alle gør som dig og beder om at måtte sende en for at bo i hovedstaden, hvordan skulle vi så kunne give tilladelse i ethvert tilfælde? Det ville være helt umuligt for os.

Det siges, at dit mål, oh konge, er at sørge for handelen. Mænd fra dit land har i nogen tid handlet i Macao, og de er altid blevet behandlet godt. Tidligere har Portugal og Italien og andre lande flere gange sendt udsendinge til Det Himmelske Rige med anmodninger vedrørende deres handel, og Det Himmelske Rige har, i erkendelse af deres loyalitet, behandlet dem med stor venlighed. (...) Hvorfor skulle fremmede lande så have behov for at sende nogen, der permanent skulle opholde sig i hovedstaden? Dette er en anmodning uden fortilfælde, og den kan afgjort ikke imødekommes.

(...)

Det siges, at fordi du ser med beundring på Det Himmelske Rige, ønsker du, at han skal studere vores kultur, men Det Himmelske Rige har sine egne regler og ritualer, som i hvert enkelt tilfælde er forskellige fra dit lands. Selv hvis en person fra dit land, som forblev her, var i stand til at lære dem, ville det være nytteløst, fordi dit land har sine egne traditioner og regler, og du ville bestemt ikke kopiere de kinesiske.

Det Himmelske Rige, der hersker inden for de fire have, er simpelthen optaget af at udføre regeringsopgaverne ordentligt og sætter ikke pris på sjældne og kostbare ting. Nu har du, oh konge, overbragt forskellige genstande til tronen, og i erkendelse af den loyalitet, du udviser ved at bringe gaver fra fjerne steder, har vi ... givet ordre til at modtage dem. Det Himmelske Riges dyder og magt er faktisk trængt igennem vidt omkring til myriader af kongedømmer, som kommer for at erklære deres troskab, så alle mulige kostbare ting fra steder "bag bjergene og over havene" er samlet her, ting som dit sendebud og andre selv har set.

Alligevel har vi aldrig sat pris på udspekulerede genstande, og vi har slet intet behov for dit lands frembringelser.

(...)

Vi har udstedt detaljerede instrukser og beordret dine udsendinge til at vende sikkert hjem. Du, oh konge, bør simpelthen handle i overensstemmelse med vore ønsker og styrke din loyalitet og sværge evig lydighed for at sikre, at dit land får del i fredens velsignelser.

George Macartney: An Embassy to China - being the journal kept by Lord Macartney during his embassy to the Emperor Ch'ien-lung, 1793-1794. Redigeret af J L Cranmer-Byng. Longmans, 1962. s. 336-341. Oversat af Carl-Johan Bryld.

Lin Zexus brev til dronning Victoria, 1839

I 1839 forsøgte den kinesiske regering at tvinge briterne i Canton til at standse opiumtrafikken. Lin Zexu var en højtstående embedsmand, der fik til opgave at gennemtvunge dette. Han beslaglagde opium, ejet af det britiske East India Company og fængslede nogle af dets funktionærer. Det førte til Opiumskrigen 1839-1842.

Da kineserne indledte kampagnen mod opiumsmuglingen, skrev Lin Lin Zexu dette brev til Storbritanniens unge dronning, Victoria, født 1819, der regerede fra 1837 til 1901.

Vor store kejser bringer fred og lindring til Kina og de fremmede lande og behandler alle med samme venlighed. Hvis der er fortjeneste, deler han den med verdens folkeslag; hvis der sker skade, afhjælper han det på verdens vegne. Det er fordi, han gør himlens og jordens ånd til sin ånd.

Kongerne i Deres ærværdige land har ifølge en tradition, der er blevet videregivet fra generation til generation, altid gjort sig bemærket ved deres høflighed og underdanighed. Vi har læst Deres gentagne respektfulde skrivelser, hvor der står "I almindelighed er vores landsmænd, der handler i Kina, altid blevet nådigt og retfærdigt behandlet af Hans Majestæt Kejseren" osv. Privat fryder vi os over, at de ærede herskere over Deres land så dybt forstår de store principper og er taknemmelige for den Himmelske Nåde. Af denne grund har Det Himmelske forstærket sin høflige og venlige behandling af dem, der kommer langvejs fra. De har i over 200 år nydt godt af profitten fra handelen. Dette er kilden, hvorfra Deres lands berømte velstand stammer.

Men efter en lang periode med handelssamkvem er der blandt barbarerne både gode og dårlige personer. Derfor er der nogle, der indsmugler opium for at vildlede det kinesiske folk og således får giften spredt til alle provinser. Sådanne mennesker, der kun bekymrer sig om egen fortjeneste og ikke tager sig af, at de skader andre, bliver ikke tålt af Himlens love og er forhadte af alle mennesker. Hans Majestæt Kejseren er fuldkommen rasende efter at have hørt om dette. Han har sendt netop mig, sin kommissær, til Canton, så jeg sammen med generalguvernøren og guvernøren kan undersøge denne sag og bringe den i orden.

Alle mennesker i Kina, der sælger eller ryger opium, fortjener dødsstraf. Hvis vi afslører de kriminelle barbarer, der gennem årene har solgt opium, så vil den store skade, de har forvoldt, og den mægtige fortjeneste, de har tilegnet sig, i bund og grund retfærdiggøre deres henrettelse i overensstemmelse med loven. Vi tager imidlertid med i betragtning, at forskellige barbarer har forstået at angre deres forbrydelser og har fornyet deres troskab til os ved at tage 20.183 kasser opium fra deres lagerskibe og ... bedt os om at modtage dem. Det er blevet fuldkommen ødelagt, og dette er loyalt blevet rapporteret til Tronen i flere skrivelser fra denne kommissær og hans kolleger.

(...)

Vi forstår, at Deres land er mellem 60.000 og 70.000 li fra Kina. Alligevel er der barbar-skibe, der søger at komme her for at handle og opnå stor fortjeneste. Kinas velstand bliver til

barbarernes fortjeneste. ... Med hvilken ret bruger de så til gengæld det giftige stof til at skade det kinesiske folk? ... Jeg har hørt, at opiumrygning er strengt forbudt i Deres land; det er fordi, skaden ved at ryge opium er klart forstået. Eftersom det ikke er tilladt at skade Deres eget land, burde De slet ikke lade det bringe videre til skade for andre lande – og mindst af alle til Kina! Af alt, hvad Kina udfører til andre lande, er der intet, der ikke er til gavn for mennesker; de er til gavn når de spises, når de bruges og når de videresælges – de er alle til nytte. Tag f.eks. te og rabarber¹; de fremmede lande kan ikke undvære dem en eneste dag. Hvis Kina standser udførslen af disse goder uden medfølelse med dem, der rammes, hvad skal barbarerne da gribe til for at holde sig i live? Derudover kan (*forskellige tekstiler*) ikke væves, hvis ikke man får silke fra Kina. Hvis Kina standser denne udførsel, hvordan kan barbarerne så opnå fortjeneste? Hvad fødevarer angår, er der sukker, ingefær, kanel osv., og af brugsting er der silke, satin, porcelæn osv. De ting, de fremmede lande behøver, er utallige. Til gengæld kan de varer, der kommer til Kina udefra, kun bruges som legetøj. Vi kan modtage dem eller klare os uden. Eftersom Kina ikke behøver dem, hvad skulle så hindre os i at lukke grænsen og standse handelen? Alligevel lader vort Himmelske Hof te, silke og andre varer blive udskibet og handlet overalt uden nogen beklagelse. Det er udelukkende for at dele nytten af dem med hele verden.

(...)

Vort Himmelske Dynasti hersker over og har tilsyn med utallige stater og besidder umådelig åndelig autoritet. Men Kejseren kan ikke bære at henrette folk uden først at have forsøgt at forbedre dem gennem belæring. Derfor har han udstedt disse bestemte retningslinjer. Hvis de barbariske købmænd fra Deres land ønsker at handle i en længere periode, må de respektfuldt overholde vores bestemmelser og permanent afskære forsyningen med opium. De må på ingen måde sætte deres liv på spil ved at afprøve lovens effektivitet. De, Deres Majestæt, må kontrollere Deres onde undersåtter og sortere dem fra, inden de kommer til Kina, for at sikre Deres nations fred, for at vise Deres oprigtige ærlighed og underdanighed, og for at de to lande kan nyde fredens velsignelser. Hvor lykkeligt, i sandhed, hvor lykkeligt! Vil De, efter at have modtaget dette brev, straks give os et hurtigt svar med hensyn til detaljerne og omstændighederne vedrørende Deres standsning af opiumtrafikken. Pas på ikke at udsætte dette.

Ssu-yü Teng og John K. Fairbank,: *Chinas's Response to the West - A Documentary Survey 1839-1923*. Harvard University Press, 1954, s. 24-27. Oversat til dansk af Carl-Johan Bryld.

¹ Kinesisk rabarber er en eftertragtet lægeplante, der var en vigtig handelsvare.

Kommunistpartiets store projekt

Centralisering af magten

I god overensstemmelse med den historiske tradition blev magten i Kina meget centraliseret, nu ikke hos en kejser, men i kommunistpartiet. Det var strengt hierarkisk opbygget. Dets ledende organ var "Politbureauet", dvs. det "politiske kontor". Det havde omkring 20 medlemmer, og Mao var dets ubestridte leder. Formelt blev politbureauet udpeget af en "Centralkomité", men reelt var det politbureauet, der udpegede eller "nominerede" kandidaterne til Centralkomitéen, og disse kandidater blev så formelt "valgt" af en partikongres med repræsentanter for alle lokale partiafdelinger. De centrale partiorganer udpegede eller godkendte alle repræsentanter til partikongressen. Partiet var således helt igennem topstyret.

Under den centrale partiledelse i Beijing stod partiafdelingerne i de seks regioner, landet var opdelt i. Det regionale parti blev ledet af en partisekretær, og det samme gjaldt de lokale partiafdelinger på de lavere niveauer. Hver enkelt by og landsby havde sin partikomité og partisekretær, der stod til ansvar over for de overliggende niveauer. Partiet var således til stede overalt i samfundet. Omkring 1950 var der ca. 4,5 millioner partimedlemmer i en befolkning på ca. 550 millioner. De opfattedes som samfundets elite, og man kunne kun blive medlem, hvis man blev anset for værdig til det. Børn af tidligere Guomindang-støtter var således udelukket. I 1950erne blev medlemstallet fordoblet, og det var ikke kun politisk overbevisning, der fik folk til at søge om optagelse. Partimedlemskab gav mange fordele og var en forudsætning for at opnå ledende stillinger.

Næst efter partiet var hæren det vigtigste led i magtstrukturen. Hæren styredes af en militærkommission, som var kontrolleret af partiet. I hver af landets seks regioner var der en militærkommandant, der stod i spidsen for en afdeling af Folkets Befrielseshær, og som ved sin side havde en "politisk kommissær", der havde ansvar for styrkernes politiske pålidelighed. Dermed var den militære kontrol med landet sikret i partiets hænder.

Den tredje og svageste del af magtstrukturen var regeringen og dens forvaltningsapparat. Kina fik et parlament – kaldet Folkekongressen – men det havde kun symbolsk betydning. På samme måde var landets statsoverhoved, præsidenten, langt

mindre betydningsfuld end formanden for kommunistpartiet. Præsidentens, regeringens og forvaltningens opgave var at udføre de beslutninger og følge de direktiver, der udgik fra partiledelsen.

En ny samfundsmodel – og et "nyt" menneske

Det nye styre stod over for to store opgaver. Den ene var den politiske opdragelse af befolkningen. Den kommunistiske, revolutionære ideologi skulle udbredes til alle, og reaktionære, feudale tænkemåder skulle afskaffes og respekten for traditionelle autoriteter nedbrydes. Det gjaldt også den konfucianske tænkning. I propagandafilm lod man f.eks. skolebørn – ovenikøbet piger – irettesætte ærværdige gamle mænd. Dermed var de traditionelle kinesiske værdier vendt på hovedet. Materialistisk marxistisk tænkning skulle erstatte forestillingerne om "Himlens mandat", og forfædre dyrkelsen skulle vige for dyrkelsen af revolutionens helte og martyrer. Proletarerne – bønderne og arbejderne – skulle forstå, at de nu havde fået magten og havde fået en historisk mission, nemlig at opbygge et nyt, retfærdigt socialistisk samfund under partiets ledelse. Det krævede, at den enkelte var helt solidarisk med sit arbejdskollektiv og tilsidesatte sine individuelle interesser. Det var ikke som i det gamle samfund familien, der havde krav på den enkeltes loyalitet, men det kollektiv, man var en del af. Det betød også, at kvinder – formelt – blev ligestillet med mænd, og det forventedes af dem, at de gjorde deres pligt i opbygningen af socialismen.

Den anden opgave var at genopbygge og udvikle Kinas økonomi og løfte det ud af den dybe fattigdom. I over et halvt århundrede havde landet været plaget af krig og borgerkrig, og store dele af det havde været under japansk besættelse, så opgaven var enorm. Mindre blev den ikke af Kinas internationale isolation. Kun fra det kommunistiske broderland Sovjetunionen kunne kineserne håbe på hjælp, og Sovjetunionen havde ovenikøbet selv brug for alle sine ressourcer til at overvinde følgerne af Anden Verdenskrig.

Hvad var vigtigst – økonomien eller ideologien? Forenklet sagt var revolutionens leder, Mao Zedong, besluttet på at give ideologien førsteprioritet. Det illustreredes med slagordet "Hellere rød end ekspert." En anden fløj af partiet, hvis hovedfigur var Deng Xiaoping (1904-1997), lagde hovedvægten på den økonomiske effektivitet. Han citeres for at have sagt, at det er lige meget, om katten er sort eller hvid, bare den fanger mus. Forudsætningen var blot, at "katten" underkastede sig det kommunistiske etpartistyre.

Kæmperigets udvikling efter 1949 var præget af spændingen mellem de to politiske linjer, mellem ideologien og økonomien. I de første år kunne de to synspunkter forenes, men derefter bevægede det kinesiske samfund sig over en 20-årig periode i en zigzagkurs imellem dem.

Arbejdsspørgsmål til Kommunistpartiets store projekt

1. Hvordan adskiller magtfordelingen i det kinesiske Kina sig fra magtfordelingen i et vestligt land – som USA eller Danmark?
2. Kommunistpartiet ville skabe et "nyt menneske". Hvori bestod idealerne? Hvorfor kunne de appellere til de kinesiske masser? Hvad blev der af konfucianismen?

Planøkonomi – og "Det store Spring"

Opgøret med "klassefjenderne" 1949-1957

Revolutionen havde været arbejderne og bøndernes revolution, og dens ultimative mål var at skabe et klasseløst samfund, hvor alle produktionsmidler var i samfundets eje. Det krævede et opgør med klassefjenderne, godsejerne og borgerskabet. Alligevel accepterede partiet i de tre første år eksistensen af privatejede virksomheder, såfremt deres ejere samarbejdede med staten. De repræsenterede en ekspertise, som det var svært umiddelbart at erstatte. Kun udenlandsk ejede virksomheder og ejendom, som tilhørte fremtrædende Guomindang-tilhængere, blev nationaliseret.

Godsejerne havde styret derimod ikke brug for, og i forbindelse med magtovertagelsen gennemførte det en gennemgribende omfordeling af jorden. Godsejernes jord blev beslågt og udstykket til bønderne, som blev opmuntret til at hævne sig på de "onde godsejere", der havde udbyttet bondebefolkningen i århundreder. Det var et led i bøndernes politisk-ideologiske opdragelse. Godsejere blev stillet for "folke-domstole", bestående af lokale bønder, blev ydmyget, mishandlet og ofte henrettet. Hundre tusinder af mennesker mistede livet.

I 1952 slog partiet ind på en ny kurs over for det, man kaldte "det nationale borgerskab". Nu blev privatejede virksomheder nationaliseret, og der førtes en skånselsløs kampagne mod de – nu tidligere – besiddende klasser, mod "reaktionære og kontrarevolutionære elementer" og "lakajer for den udenlandske imperialisme". Politisk upålidelige elementer blev fængslet, sat i fangelejer eller deporteret.

Samtidig iværksattes en kollektivisering af landbruget. Bønderne blev overtalt og presset til at slå deres individuelle brug sammen til større kollektivbrug, dels fordi man regnede med, at stordrift ville være mere effektiv, dels fordi privat ejendomsret til jord i virkeligheden var imod socialismens grundlæggende idé.

Dermed var forudsætningerne skabt for iværksættelsen af den første "femårsplan". Kina var et uhyre fattigt og tilbagestående land, og idéen med planøkonomien var at sikre den bedst mulige udnyttelse af alle samfundets ressourcer med henblik på at løfte produktionen op på et højere niveau. Planen fulgte det sovjetiske mønster, og Sovjetunionen hjalp til med eksperter og leverancer af industrielt udstyr på kredit.

Opgør med klassefjenden. En mand, der er dømt skyldig ved en standret, umiddelbart før henrettelsen.

Der blev opstillet produktionsmål for de enkelte sektorer og for de enkelte statsejede virksomheder. Som i Sovjetunionen i 1930'erne blev hovedvægten lagt på sværindustrien, der skulle danne grundlag for den videre industrialisering. Der blev bygget stålværker, maskinfabrikker og kemiske værker, og infrastrukturen blev udbygget med jernbaneanlæg, kraftværker og havneanlæg. Styret disponerede suverænt over befolkningen og dens arbejdskraft. Folk blev tvangsflyttet derhen, hvor der var brug for dem, og sat til det arbejde, der var behov for.

Resultatet overgik forventningerne. På de fleste områder blev produktionen mere end fordoblet – hvad der selvfølgelig kun var muligt, fordi udgangspunktet var meget lavt.

Det store spring fremad

Den første femårsplan havde været en succes, men tre forhold betød, at partiet under Maos ledelse alligevel skiftede kurs og iværksatte det, som blev kaldt "det store spring fremad."

Det ene problem var, at landbruget ikke havde kunnet forøge sin produktion i tilstrækkeligt omfang. Der skulle gerne produceres korn ikke alene til den voksende bybefolkning, men også til eksport, så man kunne betale for import af maskiner til industrien. Det var nødvendigt at gøre en særlig indsats for at løfte produktionen. I denne sammenhæng var det vigtigt, at bønderne efter partiledelsens opfattelse var "underbeskæftigede". Såning og høst var travle perioder, men indimellem blev arbejdskraften ikke udnyttet optimalt, mente man.

Det andet element var frygten for afhængighed af Sovjetunionen, der tydeligvis opfattede sig som storebror i relationen mellem de to lande – og som tog sig rigtig godt betalt for den hjælp, de ydede Kina. Ved i mindre grad at satse på moderne, importeret maskineri og i højere grad på manuel arbejdskraft – som Kina havde i overflod – kunne man opnå større uafhængighed.

Det tredje element var ideologisk. Mao og hans – dominerende – fløj af partiet ønskede at fremme kollektivistisk tænkning og livsform, og dette kunne tage udgangspunkt i landdistrikterne.

"Det store spring fremad" indebar, at kollektivbrugene på landet skulle slutes sammen i "folkekommuner" på omkring 5000 husstande. Disse folkekommuner skulle dyrke jorden med militært organiserede arbejdsbrigader, og de skulle derudover drive mindre industrivirksomheder. Desuden skulle de organisere hver sin milit, en slags hjemmeværn. En folkekommune skulle desuden have sit eget skole- og hospitalsvæsen, sine egne kulturhuse, vaskerier og folkekøkkener. Idealet var, at folkekommunen – og ikke familien – skulle danne ramme om menneskets liv og virksomhed, at kollektivismen skulle fortrænge reaktionær individualisme og småborgerlighed.

Ved hjælp af ideologiske kampagner ville partiet skabe en revolutionær begejstring, der kunne få folkets brede masser til at arbejde længere og hårdere. Ideologisk overbevisning skulle kompensere for manglende erfaring og kompetence og for teknologiske mangler.

Springet slår fejl

Forsøget blev en katastrofe. Den voldsomme omstrukturering skabte kaos. Landbrugsproduktionen led under, at bønderne måtte bruge kræfter på primitiv industriproduktion af ubrugelige varer – især jern af ringe kvalitet. De enkelte folkekommuner og arbejdsbrigader forpligtede sig til urealistisk høje leverancer af korn, og for at leve op til det tog de af de lagre, der skulle bruges til udsæd og til indbyggernes ernæring. Hvis nogen betvivlede realismen i overdrevne produktionsmål, risikerede de at blive stemplet som kontrarevolutionære.

Både de centrale og de regionale myndigheder iværksatte i den ideologisk opskede stemning alt for mange store projekter – bygning af dæmninger, veje, kanaler mv. – som der ikke var kapital og ekspertise til at gennemføre. At Sovjetunionen i 1960 fuldstændig afbrød samarbejdet med Kina, trak sine eksperter hjem og standsede långivningen, forværrede yderligere situationen.

Under femårsplanen havde den overordnede plankommission forsøgt at styre økonomien og produktionen temmelig detaljeret, men under Det store spring mistede myndighederne helt overblikket over økonomien og forsyningssituationen.

Resultatet blev kaos og hungersnød. Skønsmæssigt antages det, at over 30 millioner mennesker omkom i forbindelse med eksperimentet, og Kinas nationalprodukt faldt dramatisk. Det blev nødvendigt at genindføre den centraliserede planlægning. Det var ideologisk uproblematisk.

Man opgav det meste af folkekommunernes industriproduktion og gav bønderne lov til at dyrke private jordlodder og sælge deres produktion på markedet. Det var derimod et forsmædeligt ideologisk tilbagetog. Og at man udbetalte industriarbejdere bonus for at opfylde deres planmål var på samme måde et nederlag for troen på den revolutionære begejstrings bærekraft.

Genopretningspolitikken, hvis arkitekt var Deng Xiaoping, bragte atter Kinas økonomi på fode i perioden 1962 til 1966. Bruttonationalproduktet pr. indbyggere voksede med 35%, men så iværksatte Mao et nyt politisk-ideologisk felttog, nemlig kulturrevolutionen.

Arbejdsspørgsmål til Planøkonomi – og "Det store Spring"

1. Hvorfor gennemfører styret ikke en komplet statsovertagelse af økonomien straks efter magtovertagelsen?
2. Forklar tankegangen bag Det store spring fremad. Hvad var de økonomiske og ideologiske motiver?

Kulturrevolutionen – og Maos arv

Kulturrevolutionen 1966-1976

Set fra de dogmatiske ideologers synspunkt var samfundet, der skulle være klasseløst, på vej til at få en ny overklasse af eksperter, virksomhedsledere og partifunktionærer, der havde fjernet sig alt for langt fra de almindelige arbejderes og bønderes hårde tilværelse. Deres revolutionære bevidsthed var svækket, og de lå under for materialisme og kapitalistisk tænkning. Generelt var den ideologiske, kollektivistiske begejstring brændt ud, også i proletariatet. Tilsyneladende mente Mao, at der var behov for en "permanent revolution", hvis ikke ideologien skulle gå i forfald.

Kulturrevolutionen var en omfattende kampagne, der først og fremmest byggede på ungdommen, på studenter og skoleelever. De blev organiseret i "Røde Brigader", der gik til kamp mod den nye overklasse og mod alle, der på en eller anden måde afveg fra det proletariske ideal. De blev fulgt af arbejdere, og de beskyttedes af Folkets Befrielseshær. Virksomhedsledere blev overfaldet, mishandlet og ydmyget af deres ansatte, rektorer og lærere af deres elever, partisekretærer af menige partimedlemmer. Politiske "afvigere" blev sendt ud på landet til genopdragelse i arbejdslejre, og tusinder omkom.

Kulturrevolutionen bekæmpede "gamle vaner, gamle skikke, gamle tanker og gammel kultur". Alt, hvad der repræsenterede det gamle Kina og vestlig kultur, skulle udrenses. Det gav sig et meget synligt udtryk i klædedragten. I forvejen havde idealet været simpelt, uniformsagtigt tøj. Nu blev denne form for påklædning et

dens medarbejdere belønnet, hvis virksomheden havde overskud. Belønningen var oftest højere lønninger. Ideen med Dengs politik var at give den enkelte lyst til at arbejde mere for derigennem at få en større industri- og landbrugsproduktion.

Dengs økonomiske politik blev konstant modarbejdet af Mao. Det blev efterhånden mere og mere klart, at der i kommunistpartiet var 2 modsatrettede fløje:

- En fløj under ledelse af Mao, der lagde vægt på politisk opdragelse frem for økonomisk vækst. Den kinesiske befolkning skulle lære at tænke kommunistisk, og alle kapitalistiske træk skulle bekæmpes med hård hånd.
- En anden fløj under ledelse af Deng Xiaoping, der lagde vægt på en højere produktion og dermed en højere levestandard. Deng mente, at den højere levestandard ville skabe grundlaget for det kommunistiske samfund.

Deng Xiaoping.

Mao-fløjen i kommunistpartiet forsøgte med alle midler at vælte Deng Xiaoping for igen selv at overtage den reelle magt. Det lykkedes i 1966, da Kulturrevolutionen startede.

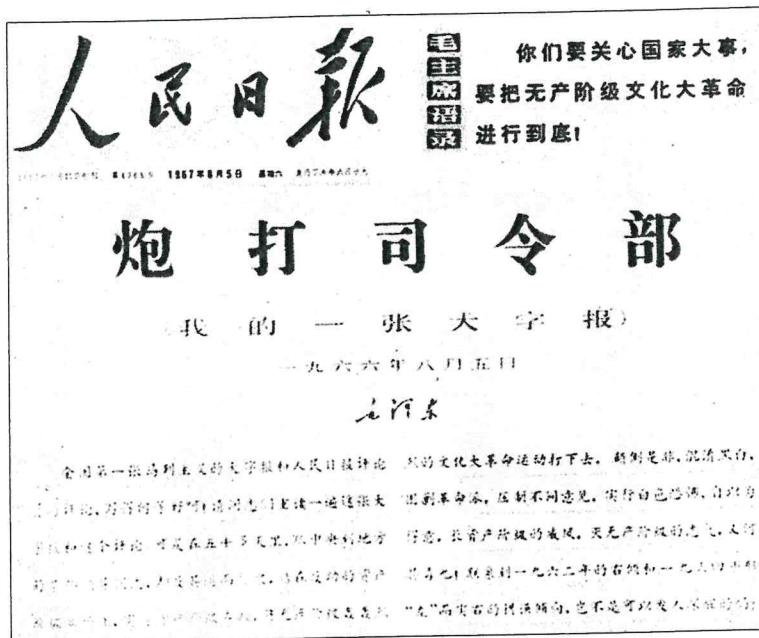
Kulturrevolutionen

Perioden 1966-71 kaldes Kulturrevolutionen. Kulturrevolutionen startede som en kulturel bevægelse, men den udviklede sig hurtigt til en politisk bevægelse. Målet var at gennemføre en grundlæggende ændring af det kinesiske samfund.

Den kulturelle bevægelse startede allerede i 1961 med opførelsen af et teaterstykke i Beijing, der hed "Afskedigelsen af Hai Rui fra sit embede". Teaterstykket handlede om, hvordan godsejerne før 1949 havde udnyttet bønderne. Det var imidlertid meget tydeligt, at stykkets hovedperson Hai Rui symboliserede Deng Xiaoping-fløjen i kommunistpartiet. Budskabet var således, at Dengs reformpolitik havde skabt store uligheder i det kinesiske samfund. Uligheder, der blandt andet betød, at lederne af det kommunistiske parti udnyttede den kinesiske befolkning for selv at leve et liv i luksus. – I perioden frem mod midten af 1960'erne fremkom der mange lignende teaterstykker, noveller og digte, der alle var en åbenlys kritik af Deng Xiaoping og reformpolitikken. Som reaktion herpå sagde Deng-fløjen blandt andet, at Det store spring Fremad havde bevist, at Mao på grund af alder ikke mere duede som leder. For at modbevise dette svømmede den 71 år gamle Mao i sommeren 1965 en tur i Yangtze-floden. - (Onde tunger påstod, at han fik hjælp under svømmeturen).

Den politiske del af Kulturrevolutionen startede i 1966, hvor Mao lod udarbejde en stortegnsplakat (- en stortegnsplakat er en plakat, der bliver opsat på offentlig tilgængelige steder) "Bombardér Hovedkvarteret". Heri sagde han, at Deng Xiaoping var ved at udvikle Kina i en borgerlig retning. Samtidig opfordrede han studenterne og andre unge, der allerede tidligere på hans opfordring havde dannet rødgardist-grupper overalt i Kina, til at gøre op med "de fire gamle": Gamle skikke, gamle vaner, gammel kultur og gammeldags tænkemåde.

Hermed var startsignalet givet til en periode i kinesisk historie, hvor intet var under kontrol. Lokale rødgardistgrupper gik til angreb på folk, der tilhørte (eller som de mistænkte for at tilhøre) Deng-

Mao's stortegnsplakat "Bombardér Hovedkvarteret" opsat d. 5 august 1966.

fløjen i kommunistpartiet. Mange blev frataget deres poster i partiet. Andre mistede offentlige embeder. Herudover blev de offentligt ydmyget, idet de ved summariske retssager blev tvunget til at tilstå, at de havde forrådt Kina, Mao Zedong og de socialistiske ideer. Den offentlige ydmygelse udviklede sig ofte til, at de blev stillet til skue i gaderne med papskilte om halsen, hvor de erkendte deres skyld. I mange tilfælde blev "revolutionens fjender" gennembanket af rødgardisterne. Mange døde af de kvæstelser, de fik. Andre valgte at begå selvmord for at undgå offentlig ydmygelse. Atter andre tilbragte flere år i fængsel uden på noget tidspunkt at blive stillet for en dommer.

Det var ikke kun Deng-sympatisører, rødgardisternes vrede gik ud over. Også folk, der var uddannet i vesten eller som blot havde haft kontakt med personer fra vesten, gik det ud over. Ingen kunne føle sig sikre. Ofte blev folk hentet i deres hjem eller på deres arbejdsplads. Mange forsvandt sporløst. Kun meget få protesterede, idet alle var bange for selv at blive rødgardisternes næste ofre. Da rødgardisternes terror fortsatte, gik den ud over vestlige forretningsfolk på rejse i Kina. Disse blev forulempede. Beijings ambassadekvarter blev besat af rødgardister, der brændte den engelske ambassade ned til grunden. Også gamle kulturskatte som museer, kirker og lignende blev ødelagt, idet de for rødgardisterne repræsenterede det gamle Kina, som Mao netop i "Bombardér Hovedkvarteret" havde opfordret til at gøre op med. Hvor mange, der døde som følge af Kulturrevolutionen, ved ingen. Der gættes på tal mellem 100.000 og 3 mio. mennesker. Også tabet i materielle værdier er det umuligt at sætte tal på.

For Deng Xiaoping kom Kulturrevolutionen til at betyde, at han mistede alle sine poster i partiet. Han blev sat udenfor enhver indflydelse på den økonomiske og politiske udvikling.

I perioden mellem 1967 og 1969 havde ingen, heller ikke Mao, styr på begivenhederne i Kina. Selv om Mao flere gange forsøgte at få rødgardisterne til at afstå fra at bruge vold, lykkedes det ikke. Set i lyset heraf bliver det interessant at stille spørgsmålet: Hvad ville Mao Zedong opnå med Kulturrevolutionen? Først og fremmest ville han generobre magten. Dernæst ville han fortsætte sin politik fra Det store spring Fremad i håb om at gøre Kina til et klasseløst samfund. Bestræbelserne på det sidste førte blandt andet til indførelse af ensartet tøj til alle, mænd og kvinder – det såkaldte Mao-tøj. Indenfor hæren ville man fjerne klasseskellene ved at fjerne alle "gradstegn" fra uniformerne, idet menige og befalingsmænd skulle være lige. Intellektuelle (lærere og studenter på universiteter og andre læresteder) mærkede lighedspolitikken ved, at millionvis blev sendt på landet med ordre om ikke igen at vende tilbage til byerne. Formålet var, at de skulle lære at leve og arbejde som risbønder. Herudover skulle de lære at indse, at der ikke måtte eksistere klasseforskelle mellem arbejdere, bønder og intellektuelle.

For at holde fast ved magten opbyggede Mao en personkult omkring sin egen person. Hans ord og tænkning skulle være lov og give ideologisk styrke til befolkningen. Således udgav han en citatsamling "Maos lille Røde" i ikke mindre end 350 mio. eksemplarer. Det svarer til, at omtrent hver tredje kineser "købte" et eksemplar af bogen. Alle teknologiske og økonomiske, ja selv sportslige fremskridt skyldtes Mao's tænkning. Et af de mere groteske eksempler på Mao-kulten var maoseringen

"Mao's lille Røde" uddeles til befolkningen.

af trafikken, hvor trafikken skulle stoppe for grønt og køre for rødt, idet rødt var revolutionens og fremskridtets farve.

I 1969 havde Mao stort set fået udrenset den gamle ledelse i partiet. Men den politiske situation var stadig kaotisk, og Kulturrevolutionen kunne ikke stoppes. Han opfordrede derfor rødgardisterne til at samarbejde med hæren og normalisere forholdene i landet. Det skete ved, at hæren blev sat ind mod rødgardisterne og tvang disse til at stoppe Kulturrevolutionen. Situationen var først for alvor normaliseret i 1971.

Økonomisk førte Kulturrevolutionen på kort sigt ikke til kaos. Industri- og landbrugsproduktionen blev stort set ikke påvirket af begivenhederne. I forholdet til udlandet betød Kulturrevolutionen en næsten total isolation af Kina. USA og de øvrige vestmagter trak sig forståeligt nok ud af Kina pga. rødgardisternes kampagner mod vestlige forretningsfolk. Samtidig udviklede det dårlige forhold mellem Kina og USSR sig til regulære træfninger langs grænsen. Denne selvvalgte isolation af Kina ville på længere sigt uden tvivl føre til økonomisk stagnation.

Efter Kulturrevolutionen

Ved indgangen til 1971 tydede meget på, at Mao Zedong for alvor havde fået stabiliseret situationen. De fleste regnede med, at Kulturrevolutionen ville fortsætte. Men hurtigt herefter indtraf to begivenheder, der pegede i den modsatte retning: Lin Biaos død og Nixons besøg i Beijing.

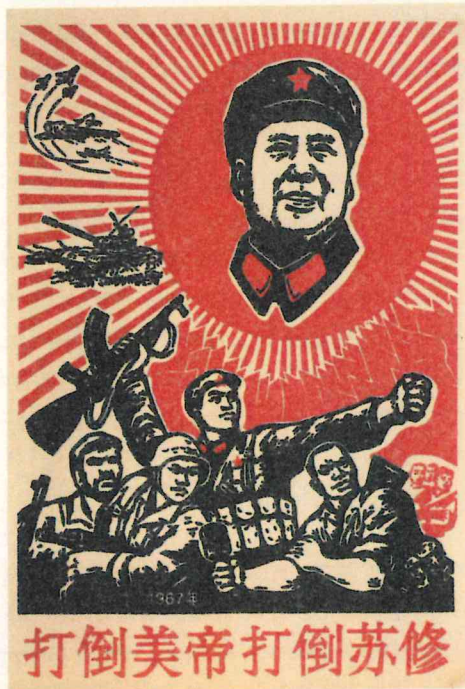
Lin Biao døde under mystiske omstændigheder ved et flystyrt i september 1971. Flyet styrtede ned på grænsen mellem Kina og Mongoliet. I flyet, der var et mindre militærfly, befandt der sig tre passagerer: Lin Biao, hans kone og deres søn. Ifølge de kinesiske myndigheder styrtede flyet ned p.g.a.

Kilde 21: Kulturrevolutionær propaganda

Under Kulturrevolutionen (1966-1976) var propagandaplakater en af de vigtigste kilder til information for det kinesiske folk. Her er nogle eksempler:

"Ødelæg Liu Shaoqi og Deng Xiaopings kontrarevolutionære linje". 1967
Foto: Pictures From History/Akg-Images/Ritzau Scanpix

"Ned med det imperialistiske USA! Ned med det revisionistiske Sovjetunionen!" 1967
Foto: World of Triss / Alamy Stock Photo

"Formand Mao viser os vejen frem". 1967
Foto: Brian Cahru Zuma/Ritzau Scanpix

将革命进行到底

"Jeg vil være ligesom hende". "Fortsæt revolutionen til enden". 1968

Foto: Wikimedia Commons/CC BY-SA 4.0

我们是毛主席的红小兵

"Vi er Formand Maos rødgardister". 1971

Foto: Pictures From History/Akg-Images/Ritzau Scanpix

Kilde 22: Studenterdemonstrationen i Beijing, 1989.

Øjenvidneberetning

Studenterdemonstrationen i Beijing i foråret 1989 startede med få hundrede unge, der krævede bedre undervisning. I løbet af syv uger voksede protesterne, der fik støtte fra arbejdere, journalister, politifolk og mange andre utilfredse borgere. Da studenterne opførte en kopi af Frihedsgudinden, ophørte myndighedernes tolerance. Natten til den 4. juni blev militæret sat ind mod de demonstrerende. Forfatter og journalist Mette Holm var til stede i Beijing under hele forløbet.

De orker ikke længere, beslutter at holde inde, selvom der ikke er egentlige resultater af deres demonstrationer i sigte. Som afskedssalut beslutter de at opføre en 20 meter høj gipsstatue af Frihedsgudinden i New York. Demokratigudinden kalder de hende.

Det er lige præcis sådan en udfordring, som får de kinesiske ledere til at se rødt. De ser udenlandsk indflydelse, "borgerlig liberalisme" og alskens friheder, som de ikke kan acceptere, alt sammen symboliseret i gipsgudinden. De er tilfredse med, at de studerende

Avisartikel fra 'Chen Aftenavis', 25. august 1966

Ifølge en rapport fra Gunagxi Avis d. 23. august gik rødgardister og revolutionære lærere på gaden i byen Nanning, inspireret af den revolutionære oprørsånd, som hovedstadens rødgardister havde vist, og fyldt med revolutionær begejstring uddelte de løbesedler og opsatte storskriftplakater og propaganderede mundtligt. Med brug af Mao Zedongs tanker som våben angreb de voldsomt alle gamle idéer, gammel kultur, gamle vaner og gamle traditioner. De krævede, at Nanning blev forvandlet til én stor skole i Mao Zedongs tanker.

En gruppe elever fra mellemskole nr. 2 i Nanning klatrede op til en færdselsbetjents platform, og gennem højttalere læste de Oprørsmanifestet op for folk: *I dag har trompeterne givet signal til Den Store Proletariske Kulturrevolution, og kampen mellem proletariatet og bourgeoisiet er begyndt. Vi må fremme proletariatets frygtløshed, rede til at plette vore bajonetter med blod, og fremme oprøret mod feudalisme, kapitalisme og alle dæmoner og uhyrer. Med formand Maos og centralkomitéens opbakning vil oprøret med sikkerhed lykkes. Lad formand Mao Zedong lyse på hvert eneste gadehjørne. (...)*

Revolutionære 'unge generaler' fra Guangxis Kunstscole dannede fire propagandagrupper med det formål at erstatte borgerlig ideologi med proletarisk og at afskaffe det gamle til fordel for det nye. På ingen tid havde de komponeret en revolutionær sang: *Løft revolutionens jernhårde kost* og sang den i gaderne og butikkerne. Med revolutionær stolthed sang de *Bryd ned og fej bort. Løft revolutionens jernhårde kost og fej resterne af feudalismen bort, riv borgerlig ideologi op med rode, ødelæg meget, opbyg meget og skab et nyt socialistisk land.* Masserne omkring dem sang med.

Rødgardister fra Guangxis Universitet for Nationale Mindretal ... foreslog at ændre navnene på gader, pladser og butikker ... til nye, revolutionære navne. De foreslog, at man straks skulle udrense alle giftige ting fra frisørsaloner, skrædderier og bogudlånsforretninger. I de forretninger, hvor rødgardisterne ... og revolutionære lærere og studenter gik ind, blev de varmt modtaget af arbejdere og ansatte, der var fast besluttede på at reagere på deres revolutionære forslag.

Arbejderne på Håndværksproduktionscentret i Nanning sagde: *Vi har længe ønsket at kassere kunstværker pyntet med kejsere, konger, generaler, regeringsledere, videnskabsmænd og skønheder. Da I nu er kommet for at støtte os, vil vi straks skride til handling.* De trak straks de skærme, der stod der, bort, og hang flere portrætter af formand Mao op i butikken.

På rødgardisternes opfordring tog arbejderne på Den Sydlige Frisørsalon de billeder ned, der viste *dekadente* frisurer som 'bølgetypen' og 'stor vestlig stil' og gav udtryk for, at de fremover ville nægte at lave sådanne bizarre frisurer for deres kunder. (...)

De revolutionære masser i byens kulturpalads og museum lyttede til radioudsendelserne klokken otte om morgenen, og klokken ni havde de ophængt en stor storskriftsplakat på Prins Liu Park. De mente, 'Prins Liu' afspejlede feudale bureaukratiske ideer og var uforenelig med tidens ånd. De mente, navnet skulle ændres til 'Folkets Park'. ... Det forslag fik varm tilslutning fra de revolutionære masser, der kom forbi.

Rødgardisten Dai Xiaoi, der var 17 år og gik i gymnasiet fortæller om kulturrevolutionen, 1966

Vi begyndte normalt i den ene ende af en gade og arbejdede os igennem den til den anden ende. Vi brugte oplysningerne fra politiet som rettesnor og anbragte mærker på dørene af ethvert hus, hvor der var Sorte Elementer. De var altid de samme, en sort baggrund med hvide skrifttegn, der proklamerede "XXX Sort Element". Vi ville så gå tilbage og ransage hvert hus enkeltvis for gamle ting. Vi afgjorde hver for sig, om genstandene svarede til den "socialistiske basis". I praksis konfiskerede vi ting som vaser og møbler, der var dekorerede på den traditionelle måde. Hvis der var revolutionære dekorationer, som billeder af Mao Zedong eller mænd fra Folkets Befrielseshær, lod vi dem være. Statuer eller religiøse genstande blev enten konfiskeret eller knust. Normalt ville vi slå et eller andet i stykker for virkningens skyld og konfiskerede alt andet. (...)

Da vi var bange for, at folk skulle skjule ting, undersøgte vi deres huse grundigt. Nogle af os rev væggene ned og så efter bag pudset, mens andre greb skovle og hakker og brækkede kældrene op for at finde ting, der var gemt. Jeg husker endog, at jeg så to eller tre i min gruppe presse en tube tandpasta på jagt efter skjulte smykker. De så så morsomme ud med pastaen over det hele, at jeg måtte le.

Medens vi ransagede husene, måtte beboerne stå ved siden af, og nogle medlemmer af vor gruppe råbte, at de skulle tilstå deres kontrarevolutionære forbrydelser. Hvis kvinder havde langt hår, klippede vi det af. Somme tider barberede vi halvdelen af håret af en mands hoved og forbød ham at fjerne resten. Vort formål var at ydmyge disse mennesker så meget som muligt. Så snart vi fandt en med en lang række kontrarevolutionære forbrydelser, trak vi ham ud på gaden, satte en narrehue på hans hoved og en plade om hans hals med hans navn og en liste over hans forbrydelser. Alle de andre Sorte Elementer i gaden blev tvunget til at se på, medens vi "kæmpede" mod ham. (...)

Efter to eller tre dage begyndte jeg at lægge mærke til ændringer. På dette tidspunkt var der ikke et område i byen, som ikke var blevet besøgt af Røde Garder. Folk begyndte at beskytte sig, fx ved at dække deres døre med citater af Formand Mao. Somme tider gik vi ind i et hus og opdagede, at alle møblerne var overklistret med citater eller malede røde. Det blev sværere at finde gamle genstande, fordi folk begyndte at ødelægge dem selv. Vi kunne se, hvor bange de var.

Peter Frederiksen: Ideologiernes kamp, <https://ideologi.systime.dk/?id=c576>

Den 9. september 1976 døde Mao, og som de kommunistiske koryfæer Lenin og Stalin blev han balsameret og lagt i en glaskiste i et mausoleum midt på Den Himmelske Freds Plads. Med Maos død afsluttedes Kulturrevolutionen, som anslås at have kostet flere millioner kinesere livet.

Efter Maos død fortsatte magtkampen i Kommunistpartiet. Mao havde personligt udpeget Hua Guofeng (Huà Guófēng, 华国锋; 1921-2008) som sin afløser. Hua havde været Maos højre hånd i en årrække, og var en varm fortaler for Mao og maoismen. Efter Maos død udtalte Hua offentligt, at:

“ Uanset hvad Mao sagde, så vil vi sige det samme. Uanset hvad Mao gjorde, så vil vi gøre det samme.

I oktober 1976 blev Hua indsat som premierminister og partiformand, og med hjælp fra hæren fik han arresteret Firebanden, som blev gjort ansvarlig for Kulturrevolutionens kaos.

ANDEN GENERATION: DENG XIAOPING

Magtkampen i Kommunistpartiet var ikke overstået med indsættelsen af Hua Guofeng som ny leder. Efter Maos død var Deng Xiaoping blevet rehabiliteret for anden gang og genindsat som vicepremierminister, og efter den 11. partikongres i 1977 overtog han reelt ledelsen af landet.

Deng overtog ledelsen af et parti i dyb krise. Under Kulturrevolutionen var partiets organisation nærmest gået i opløsning, og der var skabt nye politiske og administrative organer i form af revolutionskomitéer bestående af repræsentanter for hæren, partiet og "masserne". Hundredtusindvis af partiets medlemmer var blevet udrenset, og den borgerkrigs-lignende fløjkrig var på sit højeste.

Med slogans som "Det er ærefuldt at blive rig" og "Det betyder intet om katten er hvid eller sort; hvis den kan fange mus, er den en god kat" indledte Deng et opgør med Maos politiske kurs, magtkoncentration og kultstatus. Deng erklærede, at 70 % af det, Mao havde gjort, var rigtigt, mens 30 % var forkert. Inkluderet i de 30 % var formentlig de to kampanjer Det Store Spring Fremad og Kulturrevolutionen. Man vedtog, at en leder højest kunne have magten i 10 år; at ledelsen af nationen skulle være kollektiv, dvs. ingen enkeltperson skulle have mulighed for at styre alle de magtfulde organer i partiet, hæren og staten. Kommunistpartiet og statsapparatet skulle fremover holdes adskilt.

Deng Xiaoping

Deng Xiaoping var hovedarkitekten bag Kinas åbning mod omverdenen og økonomiske reformer og landets dominerende lederskikkelse fra 1978. Han blev aldrig formand for Kommunistpartiet eller Kinas præsident. I sine sidste år havde han kun posten som leder af Kinas Bridgeforbund. Alligevel fremstod han som Kinas reelle leder til sin død i 1997.

I 1920 tog han på studieophold i Frankrig, hvor han var politisk aktiv og arbejdede for en kommunistisk avis. I 1926 rejste han til Moskva for at studere på en skole for unge kommunister. Han deltog i Den Lange March og støttede valget af Mao Zedong som leder af Kommunistpartiet. Efter oprettelsen af Folkerepublikken Kina i 1949 blev Deng vicepremierminister i 1952, og i 1954 blev han generalsekretær for Kommunistpartiet. Han bakkede op om Maos politiske kampagner i 1950'erne, men efter "Det Store Spring Fremad", hørte enigheden om den politiske linje op. Mao lagde vægt på ideologi og økonomisk lighed, mens Deng prioriterede pragmatisme og økonomisk vækst. Den fløjkamp kom til at præge kinesisk politik i årtier.

Foto: Everett Collection/Shutterstock/Ritzau Scanpix

Reformer og åbenhed

Allerede i 1975 var Deng blevet gjort ansvarlig for at realisere reformprogrammet "De fire moderniseringer" (sì ge xiàndàihuà, 四个现代化), som handlede om gennemgribende reformer af landbrug, industri, militær samt videnskab og teknologi. I 1977 så Deng moderniseringerne som et middel til "genrejsning af nationen", og fra 1979 kaldte han det vejen til at skabe et "moderat velstående samfund".

Tre årtier med lukkethed og politisk ensretning blev erstattet med "reformer og åbenhed" (gǎigé kāifàng, 改革开放). Fra 1978 indførte Deng en række økonomiske reformer og åbnede Kina mod omverdenen. De økonomiske reformer fulgte ikke altid et fastlagt program, men udsprang ofte af lokale initiativer eller forsøg, som – hvis de var succesfulde – blev gjort landsdækkende. Med Dengs ord: "Man skal krydse floden ved at mærke sig

frem fra sten til sten". Denne pragmatiske tilgang til udvikling stod i skærende kontrast til den dogmatiske linje under Mao.

I december 1978 blev Kommunistpartiets politiske kurs ændret til at handle om "økonomisk udvikling" i stedet for "maoistisk klassekamp". Kommunistpartiet var stadig baseret på marxisme og leninisme og havde enerådende politisk magt, men for at skabe økonomisk vækst og øge produktionen blev den centralistisk styrede planøkonomi i et vist omfang erstattet af en mere liberal markedsøkonomi. Den nye politiske kurs med en kombination af socialisme og markedsøkonomi blev kaldt "Socialisme med kinesiske karakteristika" (Zhōngguó tèshè shèhuìzhūyì, 中国特色社会主义).

Et af de første områder, der blev reformeret, var uddannelsessystemet. Under Kulturrevolutionen lukkede de højere uddannelsesinstitutioner. Det medførte en "tabt generation" af unge, der aldrig fik en uddannelse. De kulturrevolutionære kræfter ønskede et undervisningssystem, der gav bønder og arbejdere fortrinsret til højere uddannelser og prioriterede politisk bevidsthed og den rette familiære baggrund højere end faglige kvalifikationer. Fra 1977 blev dette system skrinlagt og adgangseksamener til de højere uddannelsesinstitutioner blev genindført.

I 1979 indførte Deng en familieplanlægningspolitik, den såkaldte "etbarnspolitik", som følge af at landets befolkningstal under Mao var steget med over 70 %, fra 542 til 940 millioner. Man frygtede, at man ikke ville kunne brødføde befolkningen, og at de økonomiske reformer ville blive undermineret, og pålagde derfor kinesiske familier kun at føde et barn. Politikken var kontroversiel, og da Kina i de senere år har haft problemer med faldende fødselstal og et stigende antal ældre, blev den i 2016 ændret til en tobarnspolitik og i 2021 til en trebarnspolitik. Den seneste folketælling i Kina fandt sted i 2020 og viste, at landet har 1,412 milliarder indbyggere, hvoraf 264 millioner indbyggere er 60 år eller ældre.

Inden for landbruget skete der hurtigt store ændringer. I afgrænsede pilotprojekter blev folkekommunernes jord udlejet til bønderne. De havde nu brugsret, men ikke ejendomsret, over jorden. Bønderne skulle stadig opfylde en kvote til staten, men 15 % af jorden kunne de dyrke efter eget valg, og hvis de kunne producere mere end de aftalte mål, kunne de sælge de overskydende afgrøder på frie markeder og beholde indtægten. Fra 1980-1984 steg landbrugsproduktionen med 50 %, og bøndernes levestandard blev fordoblet. Resultaterne var så overvældende, at folkekommunerne blev opløst i 1982.

Kina gik fra et topstyret politisk system under Maos ledelse til en begyndende uddelegering af beslutninger til lokalområderne. Hermed udvidede man forsigtigt rammerne for, hvad borgerne måtte gøre uden politisk indblanding fra partiet. Mange ikke-profitable statsejede virksomheder blev lukket, mens de profitable fik lov til selv at bestemme over produktionen, og hvordan et eventuelt overskud skulle anvendes. Samtidig blev privatejede virksomheder tilladt, og snart begyndte små forretninger og restauranter at dukke op. Det var dog først i 1988, at der for alvor kom gang i det private erhvervsliv, da man tillod private virksomheder at have mere end syv ansatte.

Økonomisk fremgang

Udenlandske investeringer var et vigtigt element i Kinas åbning over for omverdenen, og Deng ønskede adgang til udenlandsk kapital, teknologi og knowhow. I januar 1979 var han på det første officielle kinesiske statsbesøg i USA i Folkerepublikkens historie, og samme år oprettede Kina og USA fulde diplomatiske forbindelser. Det var også i 1979, at der blev oprettet fire særlige økonomiske zoner i havnebyer i det sydøstlige Kina. Formålet med zonerne var at tiltrække udenlandsk kapital og øge Kinas eksport. Udenlandske virksomheder fik tilladelse til at etablere sig i zonerne på fordelagtige vilkår. Skatten var lav, lejen af jord billig, import- og eksportrestriktioner, fagforeninger og miljøhensyn var stort set fraværende, og arbejdskraften var rigelig og lønningerne ekstremt lave. I starten var det især tøj, legetøj og sportsartikler, der blev masseproduceret i zonerne. En af de særligt økonomiske zoner lå i Shenzhen, der dengang var en lille fattig fiskerby, som grænsede op til Hong Kong. Millioner af kinesere søgte mod byen og dens mange arbejdspladser i de udenlandske virksomheder. I dag er Shenzhen en af Kinas rigeste og mest moderne byer med næsten 20 millioner indbyggere. Ordningen med de særlige økonomiske zoner var så succesfuld, at den i 1984 blev udvidet med yderligere 14 byer.

Udrensningen af Maos tilhængere i partiet var i 1978 ved at være overstået. Mange som var blevet udrenset under Maos kampagner, blev rehabiliteret og genindsat i deres tidligere stillinger. Maos tro væbner, Hua Guofeng, havde fået lov at beholde sine titler, men mistede dem i 1980-1981. Den reformvenlige Zhao Ziyang (Zhào Zīyáng, 赵紫阳; 1919-2005) erstattede ham som premierminister i 1980. Året efter mistede Hua titlen som formand for partiet til Hu Yaobang (Hú Yàobāng, 胡耀邦; 1915-1989), som også tilhørte Dengs reformfløj. Tilbage var titlen som leder af militæret, og den tog Deng selv i 1981. Dermed havde Deng og hans reformfløj fuld kontrol over Kommunistpartiet og regeringen.

Dengs reformpolitik skabte store forbedringer i levestandarden for de fleste kinesere. Millioner blev løftet ud af fattigdom, og både landets mange bønder og arbejderne i byerne fik bedre forhold. De økonomiske reformer gav større råderum til at forme sin egen tilværelse, og det skabte en periode med større personlig frihed for kineserne og forhåbninger om et nyt og bedre liv. Den kulturelle, økonomiske og personlige frihed fik kineserne til at begynde at kigge mod Vesten og dens ideer om individualisme og materialisme. Vestlig litteratur, film, musik, mode mv. strømmede ind i landet. Kineserne begyndte at gå i biografene, som nu viste udenlandske film; til dansestederne, der spillede vestlig musik; til de nye varehuse med importerede varer eller til parkerne, hvor forelskede par havde et fristed til at gå hånd i hånd. De kedelige Maojakker blev smidt væk til fordel for farverigt tøj, makeup og vilde frisurer. Den nye frihed til at udtrykke sig, som man havde lyst til, førte til et væld af ny og eksperimenterende kunst og kultur, hvor ikke mindst litteraturen prøvede grænser af i dets opgør med Mao, Kulturrevolutionen og ensretningen.

DEMOKRATIBEVÆGELSER

Med den nye frihed fulgte også en kritik af den nye politiske kurs. De intellektuelle, som Mao havde forfulgt i årtier, turde nu igen komme til orde og kritisere samfundsforholdene. Tre gange blev Deng udfordret af studerende og intellektuelle omkring reformerne af det kinesiske samfund.

1978-1979

Deng opfordrede i 1978 kunstnere og intellektuelle til at komme med kritik, og den blev især fremført på den såkaldte "Demokratimur", en vægavis, hvor aviser og plakater blev klæbet op med hyldest af Zhou Enlai og kritik af Mao og Kulturrevolutionen. Studerende og intellektuelle udgav tidsskrifter med samfundskritik, og der blev holdt store debatmøder på universiteterne og i parkerne. I slutningen af 1978 begyndte kritik af Dongs reformprogram at dukke op, fx krævede den unge elektriker Wei Jingsheng (Wèi Jīngshēng, 魏京生; 1950-) et tillæg til "de fire moderniseringer", nemlig demokrati. I marts 1979 bredte kritikken sig til hele landet, og Wei Jingsheng gik et skridt videre og kaldte Deng "en diktator i svøb". Det blev enden på demokratibevægelsen. Der blev udsendt forbud mod aviser og plakater på Demokratimuren, og Wei Jingsheng blev idømt 15 års fængsel for "kontrarevolutionære aktiviteter".

Demokratimuren i Beijing, 1979. Vægaviser var udbredt i Kina i årene 1949-1980, hvor de ofte fungerede som formidlere af regeringens politik. Demokratimuren i Kina 1978-1979 var imidlertid et oprør mod regeringens politik og indeholdt kritik og krav om politiske reformer.

Foto: Neal Ulevich/AP/Ritzau Scanpix

1986-1987

I 1983-1984 kørte den kinesiske regering en kampagne mod "åndelig forurening", hvor intellektuelle og alle andre, der trodsede systemet, risikerede fængsel. Kampagnen havde ikke den ønskede effekt, for i 1986 krævede flere akademikere og studerende større akademisk frihed og ret til at kritisere styret og samfundet. Det udviklede sig til, at tusindvis af studerende begyndte at demonstrere for demokrati.

I spidsen for bevægelsen stod Fang Lizhi (Fāng Lizhī, 方励之; 1936-2012), astrofysiker på et universitet i Hefei-provinsen. Hans liberale ideer og krav om politiske reformer, frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne var inspirationen bag denne og den næste demokratibevægelse. Fang Lizhi troede på en fredelig dialog med myndighederne, men den 4. juni 1986 blev demonstrationerne slået ned af soldater fra Folkets Befrielsehær. Fang Lizhi blev beskyldt for at have opildnet de studerende, og han og flere andre akademikere blev ekskluderet af partiet og mistede deres job. Partiformand Hu Yaobang havde nægtet at smide Fang Lizhi ud af partiet, og det kom til at koste ham formandsposten for partiet. Den reformvenlige Zhao Ziyang blev ny generalsekretær, og ny premierminister blev den mere konservative Li Peng (Lǐ Péng, 李鹏; 1928-2019).

Den Himmelske Freds Plads 1989

At Deng Xiaoping kun ønskede økonomisk liberalisering, ikke politisk frihed, blev udstillet i foråret 1989, hvor studerende udfordrede Kommunistpartiet i en grad, som ikke var set tidligere i Folkerepublikkens historie. Det begyndte med krav blandt studerende på Peking Universitet om bedre undervisning og lov til at organisere studenterråd og udgive tidsskrifter. Det udviklede sig til en kritik af, at Deng Xiaopings reformer ikke var vidtrækkende nok, og der kom protester mod korruption og krav om demokrati og fri presse.

Den 15. april døde den tidligere partiformand Hu Yaobang. De studerende hyldede ham for at være liberal og forkæmper for demokrati, og 500 studerende holdt mindehøjtidelighed for ham på Den Himmelske Freds Plads.. Da han blev bisat ugen efter, havde mere end 100.000 forsamlet sig på pladsen og indledt den største politiske demonstration i Folkerepublikkens historie. Studenterne opsatte telte og insisterede på at blive på pladsen, til de blev hørt.

Den 26. april havde Folkets Dagblad, talerør for Kommunistpartiet, en ledende artikel om demonstrationen. Artiklen fordømte i skarpe vendinger de studerende, og det skabte voldsom vrede blandt demonstranterne, der forlangte den trukket tilbage. De blev endnu mere opsatte på at fortsætte kampen for demokratiske rettigheder, og krævede dialog med myndighederne. Den 29. april mødtes studenterlederne med repræsentanter fra regeringen, men der kom intet ud af forhandlingerne. Studenterlederne svarede igen med at gå i sultestrejke, og Beijings borgere gik på gaden for at støtte dem.

Med Dengs reformer var "jernrisskålen" smadret. Kineserne var ikke længere socialt sikret fra vugge til grav, men skulle selv skaffe arbejde, bolig, pension mv. I 1980 blev arbejder-

nes livslange kontrakter ophævet, og fra 1984 fik virksomhedsledere tilladelse til at afskedige medarbejdere. Blandt arbejderne var der stor utilfredshed med den stigende inflation og de nye ansættelsesvilkår. De oplevede ikke at Kommunistpartiet gjorde noget ved problemerne, og især de studerendes protester mod korrupsion og magtmisbrug – og krav om frie fagforeninger – fik arbejdere til i stort tal at slutte sig til demonstrationerne i mange af Kinas storbyer. Også journalister, politifolk og soldater begyndte at støtte op om de studerende. Alene i Beijing nåede demonstrationerne op på mere end en million mennesker.

Da Sovjetunionens præsident Mikhail Gorbatsjov ankom til Kina 15. maj, var det store opbud af udenlandske medier mere optaget af at sende nyheder om demonstrationen, end at fortælle om statsbesøget, der skulle skabe forsoning mellem de to lande. Det var et kæmpe prestigetab for de kinesiske myndigheder. Den 20. maj erklærede de militær undtagelsestilstand, Den Himmelske Freds Plads blev omringet af militære køretøjer og de studerende fik besked på at forlade pladsen. De indstillede deres sultestrejke, størstedelen af de studerende forlod pladsen, men nogle få tusinde holdt stand, heriblandt studenterlederen Chai Ling (Chái Líng, 柴玲; 1966-), som udtalte til de udenlandske medier:

“ De studerende bliver ved med at spørge: "Hvad skal vi nu gøre?", "Hvad kan vi opnå?" Jeg har det så dårligt, for jeg kan kun fortælle dem, at det vi håber på, er blodsudgydelse. Vi venter på det øjeblik, hvor regeringen ikke har andet valg end skamløst at slagte os. Når pladsen flyder i blod, vil det kinesiske folk få øjnene op og først da vil det blive forenet.

Chai Ling, 28. maj 1989

Da de studerende opførte en 20 meter høj kopi af Frihedsgudinden og placerede den midt på pladsen, blev det for meget for regeringen. På et møde den 2. juni sagde premierminister Li Peng til Deng og de andre topledere:

“ Det står nu fuldstændig klart, at oprøret er fremkaldt af en koalition af udenlandske og kinesiske reaktionære kræfter og at deres mål er at omstyrte Kommunistpartiet og det socialistiske system.

Li Peng, 2. juni 1989

Natten til den 4. juni brød militærets kampvogne og op mod 200.000 soldater med skarp-ladte våben gennem de ubevæbnede demonstranternes barrikader og ryddede Den Himmelske Freds Plads. De tilbageværende demonstranter flygtede ud i de omkringliggende gader, hvor det kom til voldsomme sammenstød med militæret, der skød, påkørte og arresterede dem. I vestlige medier blev begivenheden kendt som "Massakren på Den Himmelske Freds Plads", men reelt blev ingen demonstranter dræbt på selve pladsen. Antallet af døde er ukendt. I 1989 hævdede Kinas regering, at 200 civile var døde, mens Røde Kors anslog, at omkring 2.500 blev dræbt, heriblandt flere soldater, der blev lynchet af befolkningen. I 2017 anslog nyhedsportalen HK01 fra Hong Kong, at mindst 10.000 blev dræbt. Mange af studenterlederne nåede at slippe væk og flygtede i eksil til udlandet. Andre blev idømt langvarige fængselsstraffe.

Studenterdemonstrationen på Den Himmelske Freds Plads i 1989 med Demokratiets Gudinde foran indgangen til Den Forbudte By.

Foto: Catherine Henriette/AFP/Ritzau Scanpix

Demonstrationerne afslørede dyb splittelse i Kommunistpartiets ledelse om, hvordan man skulle håndtere de studerende og deres krav. Nogle gik ind for at efterleve studenternes krav, mens andre ville slå hårdt ned på dem. Premierminister Li Peng, som de studerende kaldte "Slagteren fra Beijing", havde sammen med Deng stået for den uforsonlige og hårde linje. De to var ansvarlige for undtagelsestilstanden og indsættelsen af militæret. Den reformvenlige generalsekretær Zhao Ziyang havde været mere forsonlig og ønsket dialog med studenterne. Det var hans fortjeneste, at demonstrationerne fik lov at vare flere måneder.

Efter massakren blev han fjernet fra sin post og sat i husarrest, og hans ligesindede blev udrenset. Li Peng var formentlig Kinas mest upopulære person, så ny generalsekretær blev i stedet Jiang Zemin (Jiāng Zémín, 江泽民; 1926-), der som borgmester i Shanghai havde afviklet demonstrationerne dér med fredelige midler. En uge efter massakren omtalte Deng demonstrationen som et "kontrarevolutionært oprør" og kaldte de studerende for "samfundets afskum". Siden da har demonstrationerne i 1989 været totalt tabu i Kina. Enhver omtale af hvad der skete, er strengt forbudt, og mørklægningen har været så effektiv, at kun få unge kinesere i dag ved, hvad der skete.

"Tank-manden". En ukendt civil mand blokerer en række kampvogne efter militæret havde ryddet Den Himmelske Freds Plads, 4. juni 1989.

Jeff Widener/AP/Ritzau Scanpix

Den militære nedkæmpelse af demonstrationen udløste international kritik, og førte til økonomiske, militære og kulturelle sanktioner mod Kina. Blandt andet indførte USA og EU en våbenembargo mod Kina. Sanktionerne førte til tilbageslag for de økonomiske reformer, men i 1990-1991 blev forholdet til Vesten normaliseret.

Dengs magt var blevet væsentligt reduceret. Studenterdemonstrationerne havde været en ydmygelse for ham og de reformvenlige kræfter i partiet. Han havde trukket sig fra sin sidste officielle post som formand for Den Centrale Militærkomité i 1989, og de to personer, han havde indsat som formand for partiet, Hu Yaobang og Zhao Ziyang, var begge fjernet fra partiets ledelse på grund af deres roller i demonstrationerne i 1987 og 1989. De konservative og reformkritiske kræfter i Kommunistpartiets ledelse beskyldte Dengs reformer for at være årsag til demonstrationerne og krævede, at de blev stoppet. Kina skulle vende tilbage til planøkonomisk styring. De kommunistiske regimers fald i Østeuropa i 1989 og Sovjetunionens sammenbrud i 1991 blev af denne fløj i partiet set som en alvorlig advarsel om, hvor galt det kunne gå, hvis reformpolitikken blev videreført. Deng Xiaoping var i alvorlige problemer.

将革命进行到底

"Jeg vil være ligesom hende". "Fortsæt revolutionen til enden". 1968

Foto: Wikimedia Commons/CC BY-SA 4.0

我们是毛主席的红小兵

"Vi er Formand Maos rødgardister". 1971

Foto: Pictures From History Akg-Images/Ritzau Scanpix

Kilde 22: Studenterdemonstrationen i Beijing, 1989. Øjenvidneberetning

Studenterdemonstrationen i Beijing i foråret 1989 startede med få hundrede unge, der krævede bedre undervisning. I løbet af syv uger voksede protesterne, der fik støtte fra arbejdere, journalister, politifolk og mange andre utilfredse borgere. Da studenterne opførte en kopi af Frihedsgudinden, ophørte myndighedernes tolerance. Natten til den 4. juni blev militæret sat ind mod de demonstrerende. Forfatter og journalist Mette Holm var til stede i Beijing under hele forløbet.

De orker ikke længere, beslutter at holde inde, selvom der ikke er egentlige resultater af deres demonstrationer i sigte. Som afskedssalut beslutter de at opføre en 20 meter høj gipsstatue af Frihedsgudinden i New York. Demokratigudinden kalder de hende.

Det er lige præcis sådan en udfordring, som får de kinesiske ledere til at se rødt. De ser udenlandsk indflydelse, "borgerlig liberalisme" og alskens friheder, som de ikke kan acceptere, alt sammen symboliseret i gipsgudinden. De er tilfredse med, at de studerende

tilsyneladende er på vej hjem, men de er rystede og meget vrede over, at arbejderne nu også gør oprør.

Natten til den 4. juni kommer reaktionen. "Liu si" hedder dagen på kinesisk – 6.4. De unge på pladsen sidder rædselsslagne med hinanden i hånden i en tæt kreds omkring Monumentet til Folkets Store Helte og synger Internationale, som de har gjort det så magtfuldt de seneste syv uger, men denne gang spagfærdigt. De omfavner hinanden, tager afsked, for nu er det omsider slut. Så flygter de fra pladsen til den ildevarslende lyd af kværnende larvefødder, der nærmer sig.

Kampvognene kommer rullende og jævner alt – også teltlejren på Den Himmelske Freds Plads – med jorden. Teltene brænder. Nogen sætter ild til en kampvogn. Gader og boulevarder genlyder af maskingeværild. Demonstranterne er ubevæbnede og falder i et endnu ukendt antal – på Den Evige Freds Boulevard, der er byens altdominerende øst-vest akse, i sidegader og i fjerne forstæder. Maskingeværerne skelner ikke.

Asfalten knaser af larvefødder, gaderne gjalder af skud og skrig. Det er som at hælde kogende vand på en myretue. Folk løber, kravler, cykler i alle retninger, grædende, skrigende, slæbende på sårede og døde. Der bliver skudt ind i folks hjem – nogle bliver dræbt af skud i ryggen. Folk bliver dræbt overalt i byen. Flest ude i forstæderne, hvor myndighederne benytter lejligheden til at gøre op med alle mulige uønskede elementer. Fælles for dem alle er, at de ikke har brugt vold, og at de er ubevæbnede. Det er første gang, Folkets Befrielseshær bliver sat ind mod Folket, som er i chok. Det forlyder, at to generaler, som har nægtet at sætte deres tropper ind i Beijing, er blevet henrettet for lydighedsnægtelse. Soldaterne, der nu udfører ordrene til at dræbe deres landsmænd, er alle langvejs fra. Rødmossede rædselsslagne bondedrenge, som har fået at vide, at de skal nedkæmpe Moderlandets fjender i hovedstaden. Siden får de armbåndsure til belønning sammen med en fotobog.

De kinesiske myndigheder har indrømmet, at 300 mennesker blev dræbt i Beijing den nat. Rundringninger til hospitalerne i de tidlige morgentimer den 4. juni tyder på langt flere. Inden munden blev lukket på kinesisk Røde Kors, anslog organisationen antallet af dræbte til 2.500, og det var før, tallene fra hospitalerne var gjort op.

Mette Holm: Kina - fra kejserdømme til kapitalisme, Frydenlund 2014, side 21.